ശ്രീ.

രാമചന്ദ്രവിലാസം

മഹാകാവ്യം.

ആദ്യത്തെ മൂന്നു സർഗ്ഗങ്ങൾ

ഗ്രന്ഥകർത്താ,

അഴകത്തു് ഈ. പത്മനാഭക്കുറുപ്പ്.

കോപ്പി [illegible]

ബി. വി. ബുക്ക് ഡിപ്പോ

തിരുവനന്തപുരം.

വിദ്യാവിലാസിനി പ്രെസ്സ് കൊല്ലം—തിരുവിതാംകൂർ.

1908.

പ്രകാശനാധികൃതൻ.

കുളക്കുന്നത്തു് ഗോപാലമേനോൻ.

ശ്രീ.

രാമചന്ദ്രവിലാസം

മലയാളകാവ്യം.

ഇരുപത്തൊന്നു സർഗ്ഗങ്ങൾ.

ഗ്രന്ഥകർത്താ,

അഴകത്തു് ഈ. പത്മനാഭക്കുറുപ്പ്.

(പകർപ്പവകാശം സംരക്ഷിതം.)

[illegible]

ബി. വി. ബുക്കുഡിപ്പോ.

തിരുവനന്തപുരം.

വിദ്യാവിലാസിനിപ്രെസ്സ് കൊല്ലം.

1908.

പ്രകാശയിതാവ്.

കുളക്കുന്നത്തു് ഗോപാലമേനോൻ.

ശ്രീ.

അവതാരിക.

അഴകത്തു പത്മനാഭക്കുറുപ്പവർകളുടെ നാമധേയം ആധുനികകവികളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഭാഷാഭിമാനികൾക്ക് അപരിചിതമായിരിപ്പാൻ ഇടയില്ല. ഇദ്ദേഹം അടിക്കടി "മനോരമ"പംക്തികളിൽ കടന്നു കോലാഹലം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന യോഗ്യകവികളുടെ ഇടയിൽ ഒരു അഗ്രഗണ്യസ്ഥാനം വഹിച്ചിരുന്ന ആളാകുന്നു. [illegible]ത്തമായ കുടുംബഭാരം [illegible] [illegible]സ്സിൽവന്ന വീണതിൽ പിന്നെ ഇദ്ദേഹം പത്ര[illegible] [illegible]റെ പ്രവേശിച്ചുകാണാറില്ല. കുടുംബത്തിനും [illegible] [illegible] തങ്ങളിൽ ഐകമത്യം പോരാ. [illegible] കളിച്ചുകളി എന്നാണ് പഴമക്കാർ പറക [illegible]. എന്നാൽ [illegible] പ്രകൃതകവിയെ ബാധിച്ചിട്ടില്ലെന്ന് കാണുന്നതിൽ സന്തോഷിക്കുന്നു.

അഴകത്തു വീട്ടുകാർ ചില സ്ഥാനമാനങ്ങളുമുള്ള ഒരു പുരാതനകുടുംബക്കാർ ആകുന്നു. ഈ വീട്ടിലെ കാരണവർക്ക് [illegible]ന്ന ശ്രീപത്മനാഭസ്വാമിക്ഷേത്രത്തിന്റെ ഊരാണ്മ[illegible] [illegible]യോഗത്തിൽ പ്രധാനവും 'ശ്രീകരണം' എന്നൊരു [illegible]വുമുണ്ട്. '[illegible]' എന്ന കിളിപ്പാട്ടിന്റെ കർത്താവായ [illegible] കുറുപ്പ് [illegible]-ൽ നാടുനീങ്ങിയ സ്വാതിതിരുനാൾ മഹാരാജാ തിരുമനസ്സിലെ സന്നിധിയിൽനിന്നും 'വിദ്വാൻകുറുപ്പ്' എന്ന ബിരുദപ്പേർ ലഭിച്ചിട്ടുണ്ട്. ആ വിദ്വാൻകുറുപ്പിന്റെ [illegible]ത്രനും ഇപ്പോഴത്തെ കാരണവനായ കുറുപ്പിന്റെ [illegible] നമ്മുടെ കവി. ജ്യേഷ്ഠന് ക്ഷേത്രാധികാരപാരതന്ത്ര്യത്താൽ തിരുവനന്തപുരത്തു സ്ഥിരതാമസം ആവശ്യപ്പെടുകയാൽ പത്മനാഭക്കുറുപ്പിന് തറവാട്ടുകാര്യാന്വേഷണം സ്വീകരിക്കേണ്ടിവന്നു. ഗൃഹകാര്യങ്ങളുടെ മദ്ധ്യേ അപ്പോഴപ്പോൾ യദൃച്ഛയാ ലഭിക്കുന്ന ചില ഒഴിവുസമയങ്ങളുടെ സദുപയോഗമാണ് രാമചന്ദ്രവിലാസം.

മഹാകാവ്യം എന്ന പേരിനെ അർഹിക്കുന്ന ഒരു കാവ്യം ഭാഷയിൽ ആദ്യമായുണ്ടായതു് ഈ 'രാമചന്ദ്രവിലാസം' തന്നെ എന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. 'ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം' ആണു് ഭാഷയിൽ ഇതംപ്രഥമമായ കാവ്യം. 'ശ്രീരാമചന്ദ്രവിലാസ'മാണു് ഇതംപ്രഥമമായ മഹാകാവ്യം. “നഗരാർണ്ണവശൈലർത്തുചന്ദ്രാർക്കോദയവർണ്ണനൈഃ” എന്നിത്യാദി ദണ്ഡി ചെയ്തിട്ടുള്ള ലക്ഷണങ്ങളെല്ലാം ഈ ഗ്രന്ഥത്തിനു് തികഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതിൽ രണ്ടു പക്ഷം വരുന്നതല്ല. മാഘന്റെ 'ശിശുപാലവധ'ത്തോടു് ഈ ഗ്രന്ഥത്തെ സമം ചെയ്യാം. അർത്ഥപുഷ്ടി, ശബ്ദശുദ്ധി, സന്ദർഭശുദ്ധി, കല്പനാവൈശിഷ്ട്യം, സാദൃശ്യചിത്രം, ശബ്ദചാതുര്യം മുതലായ വിഷയങ്ങളിൽ പ്രകൃതമഹാകാവ്യത്തിനു സമമായി ഭാഷയിൽ ഒരു മൂലഗ്രന്ഥവും കാണുന്നില്ല. അതിനാലാകാമെങ്കിൽ മറ്റു പല ഭാഷാകവികളും ധാരാളമായുപയോഗിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും ശബ്ദാലങ്കാരങ്ങളെ സരസമായി പ്രയോഗിക്കുന്നതിൽ പത്മനാഭക്കുറുപ്പു് അദ്വിതീയനാകുന്നു എന്നു പ്രതിജ്ഞചെയ്തുപറയാം. സംസ്കൃതത്തിൽപോലും നാനാർത്ഥശ്ലേഷത്തിന്റെയും ഏകാക്ഷരനിഘണ്ടുവിന്റെയും മറ്റുംസഹായങ്ങളുടാതെ ദുർഘടമായ അനുലോമപ്രതിലോമബന്ധനം, അഷ്ടദളകമലബന്ധം മുതലായ ശബ്ദചിത്രങ്ങളെ കവികൾ സാധാരണ നാടോടി മലയാളപദങ്ങളെക്കൊണ്ടു് അധികക്ലേശം ഒന്നുംകൂടാതെ ചമയ്ക്കുന്നതു കണ്ടാൽ ആരുടെ മനസ്സാണു് ചമൽക്കരിക്കാത്തതു്? രാമചന്ദ്രവിലാസം ഒരു നാലഞ്ചു കൊല്ലത്തിനുമുമ്പു വെളിയിൽ വന്നിരുന്നെങ്കിൽ ശബ്ദാലങ്കാരങ്ങളെ ഉദാഹരിക്കുന്നതിൽ ഭാഷാഭൂഷണനിർമ്മാണകാലത്തു് എനിക്കുണ്ടായ ക്ലേശങ്ങളെ പരിഹരിക്കാമായിരുന്നു. ഭാഷയിൽ ചെയ്യാവുന്നവയും എന്നാൽ നാളതുവരെ ആരും ചെയ്തു കണ്ടിട്ടില്ലാത്തതും ആയ ചില ശബ്ദചിത്രങ്ങളെ ഉദാഹരിക്കുന്നതു സുകരമല്ലാതെ വരികയാൽ ആ ഗ്രന്ഥത്തിൽ ഭാഷാശ്ലോകത്തിനു പകരം സംസ്കൃതശ്ലോകം എടുത്തു ഉപയോഗിക്കേണ്ടിവന്നിട്ടുണ്ടു്. ശബ്ദചിത്രങ്ങളിലും സ്വാധീനപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഈ മഹാകവി ചില ദിക്കുകളിൽ ദ്വിതീയാക്ഷരപ്രാസത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതു് അതിന്റെ നേർക്കുള്ള അനാദരംകൊണ്ടല്ലാതെ, അശക്തികൊണ്ടെന്നു ശങ്കിക്കയും വരുന്നതല്ല.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]."

ഇത്യാദി പ്രൌഢപദ്യങ്ങളിലും ഇതിലെ പദ്യങ്ങളെ 'ഇവ നാലും കോണിലായിട്ടെങ്കിലും നാട്ടി പഠിച്ചിട്ടില്ലെ'ന്നു പറഞ്ഞു പരിഹസിക്കയാണെങ്കിൽ അവരോട്

* [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]"

എന്നല്ലാതെ മറ്റൊന്നും എനിക്കു പറവാൻ തോന്നുന്നില്ല. മറ്റൊരുവക [illegible] ചിത്രപദ്യങ്ങളാണ് [illegible] ദ്വിതീയപ്രാസം ഇല്ലാതെ ചെയ്താൽ 'ഇല്ലാപ്പോയി എന്നു' [illegible] ലക്ഷണത്തിലും [illegible] ഇതു സുഖമാവുകയില്ലെന്നു വിചാരിച്ചിട്ടാണ് 'ഭാഷാപാണിനീയത്തിൽ' [illegible] ചെയ്തു മിണ്ടാതിരുന്നേക്കാം.

ശബ്ദാലങ്കാരംപോലെ തന്നെ ശ്ലേഷപ്രയോഗവും ഇതിൽ വളരെ ധാരാളമായിരിക്കുന്നു 'അമരം' മുതലായ പദങ്ങൾക്ക് സംസ്കൃതത്തിലും ഭാഷയിലുമുള്ള ഭിന്നാർത്ഥങ്ങളെ കവി വളരെ സരസമായുപയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. പേരെച്ചത്തിലെ അകാരലോപം, ആഖ്യാതത്തിലെ ഉകാരലോപം ഇത്യാദി ചില ദോഷങ്ങൾ ഇക്കാവ്യത്തിലും അപൂർവ്വം ചിലേടത്തു വന്നുപോയിട്ടില്ലെന്നില്ല. എന്നാൽ അതുകൾ അർത്ഥപ്രതീതിയെ പ്രതിബന്ധിക്കാത്തതിനാൽ ദോഷകോടിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നില്ലെന്നുള്ളതിലേക്കു മുൻ ഉദാഹരിച്ച പദ്യംതന്നെ ലക്ഷ്യമാകുന്നു. മേഴക്കുളം കുറുപ്പിന്റെ

---

* [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible].

അവതാരിക.

കൃതികൾക്കു് വിശേഷാൽ ഒഴുക്കമെന്നു് പറ്റില്ല് പ്രയോഗങ്ങളെ സംഗ്രഹത്തിന്റെ മറ്റുശ്ലോകങ്ങളും കാണുമ്പോഴൊക്കെ തോന്നിട്ടുണ്ടു്. ആ അഭിപ്രായത്തെ 'രാമചന്ദ്രവിലാസം' ഇപ്പോൾ സ്ഥിരീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. കവിയുടെ ഈ അഭിനന്ദനീയമായ വ്യവസായത്തെ കേരളീയമഹാജനം ഉചിതമായ വിധത്തിൽ അനുമോദിക്കുമെന്നു ആശംസിക്കുന്നു.

കവിയുടെ അഭ്യുദയകാംക്ഷി,

A. R. RAJA RAJA VARMA (Sd.)

മുഖവുര.

കേരളപാണിനീയം, ഭാഷാഭൂഷണം, വൃത്തമഞ്ജരി മുതലായ ശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങളാൽ ഭാഷയുടെ അന്തഃസ്ഥിതി ഉറപ്പിച്ചിട്ടുള്ള എ. ആർ. രാജരാജവർമ്മ എം. എ., എം. ആർ. എ. എസ്., കൊച്ചുകോയിത്തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ അവതാരികയ്ക്കു പുറമേ ഈ പുസ്തകത്തിന് ഒരു മുഖവുരയുടെ ആവശ്യം ഇപ്പോഴില്ലെങ്കിലും ഈ ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ ഇതുവരെയുള്ള വാസ്തവമായ ചരിത്രത്തെ മഹാജനങ്ങളെ ഒന്നു ധരിപ്പിക്കേണ്ടതായ ചുമതല മാത്രം എന്നെച്ചേർന്നതാകയാൽ ഈ ചെറിയ ഉപന്യാസം എഴുതാൻ സംഗതിയായതാണ്.

ചോറ് നമുക്കു ഒഴിച്ചുകൂടാത്ത ആഹാരപദാർത്ഥമായിരുന്നിട്ടും അപ്പം, വടക[illegible]തിരായി ഇവയെക്കൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന രുചിവിശേഷങ്ങളിൽ, അന്യദേശങ്ങളുടെ അസാധാരണതയാൽ സ്വാഭാവികമായി ജനങ്ങൾക്ക് പ്രത്യേകിച്ചു രുചി തോന്നിക്കാറുള്ള[illegible] ലെ ഗദ്യകഥകളിൽ അപ്രധാനമല്ലാത്തതും, മിക്ക '[illegible]' ഹിന്ദുക്കൾക്കും കാണാപ്പാഠമായി തീർന്നിട്ടുള്ളതും, അതു [illegible] തന്നെ വേഷംമാറിക്കാണുമ്പോൾ തൽക്കാലത്തേക്കെങ്കിലും [illegible] ജനങ്ങൾക്ക് ഒരു കൗതുകം തോന്നാതിരിക്കയില്ലെന്നുള്ള [illegible]സവും, രാമായണം പതിവായി പാരായണം ചെയ്യുവാൻ ഇ[illegible] മുതൽ അതിന്മേൽ പിന്നെയും പിന്നെയും എനിക്കുള്ള [illegible]തയും, ഭാഷയുടെ വളർച്ചയ്ക്കുവേണ്ടി ഇക്കാലത്ത് എല്ലാ [illegible]മാനികളും രാപകൽ മുഷിഞ്ഞു പ്രയത്നിച്ചുവരുമ്പോൾ [illegible]ച്ചു കൂട്ടം പിരിഞ്ഞ കുഞ്ഞാടുപോലെ ഞാൻ മാത്രം ഉദാസീ[illegible]ന്നാൽ ഇതു മറ്റുള്ളവരെയും സ്വഭാഷയെയും ധിക്ക[illegible] സമമായ ഒരപരാധമായി വരികയില്ലയോ എന്നുള്ള ശങ്ക[illegible] മിത്രം; ഗുരുഭക്തി, ഐകമത്യം, വിനയം, ക്ഷമ, സത്യ[illegible] മുതലായ വിശിഷ്ടഗുണങ്ങൾക്കു വിളനിലമായ ശ്രീരാമ[illegible] പുതിയ സമ്പ്രദായത്തിൽ ഒരു ഗദ്യകാവ്യമായി എഴുതി[illegible]മെന്നൊരുത്സാഹം തോന്നുകയാൽ കൃത്യാന്തരബാഹുല്യം, ശരീര[illegible] സ്വാതന്ത്ര്യം ഇതുകളാൽ പരാധീനനാണെങ്കിലും കുറേശ്ശ അതിന്മേ-

ക്ക് ആരംഭിക്കയും വിശ്രമസമയങ്ങളിൽ ചിലപ്പോൾ "രാമചന്ദ്രവിലാസം" എന്ന കാവ്യത്തിന്റെ പാരായണത്തിലൂടെ എന്റെ മനോഖേദങ്ങളെല്ലാ നശിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഒരു കാവ്യരചനയ്ക്കു വേണ്ട സാമഗ്രികളൊന്നുമില്ലാത്ത എടുത്തുചാടിയ എനിക്ക് ആരംഭത്തിൽതന്നെ, ഇടക്കാലത്തുണ്ടായ ചില ആംഗ്ലേയപണ്ഡിതന്മാരുടെ വ്യാകരണങ്ങളെ പ്രമാണമാക്കുന്നതിൽ അധൈര്യവും, ഭാഷാപ്രയോഗങ്ങൾക്കു സംസ്കൃതപ്രക്രിയകൾ ചില സഹായങ്ങൾ പക്ഷേ ചെയ്യുമായിരിക്കുമെങ്കിലും "കാച്യത്വാപച്ചൽ" എന്നുമറ്റുമുള്ള സന്ധികളുടെ അഭംഗിയെ ഓർത്തു സംസ്കൃതവ്യാകരണത്തെക്കുറിച്ചുള്ള അനാസ്ഥയും നിമിത്തം ചില പ്രയോഗങ്ങളെപ്പറ്റി സംശയം ഉണ്ടായിരുന്നു. അപ്പോൾ ഭാഷയ്ക്കു ഒരു ശാശ്വതനിക്ഷേപമായ "കേരളപാണിനീയം" ആവിർഭവിക്കയും അതു ഈ കാവ്യനിർമ്മാണത്തിൽ എനിക്കു ധാരാളം സഹായിക്കയും ചെയ്തു.

നമ്മുടെ ഭാഷയ്ക്കു ശരിയായ ഒരു അഭിധാനഗ്രന്ഥമില്ലായ്കയാൽ പദങ്ങളെ അറിയുന്നതിലുള്ള ബുദ്ധിമുട്ട് എത്രമാത്രമുണ്ടെന്ന് ഇപ്പോഴാണ് ഞാൻ നല്ലവണ്ണം അറിയുന്നതു. അതിനാൽ, ഭാഷാഭിമാനികളായ നാം ശബ്ദകോശനിർമ്മാണത്തിനുവേണ്ടി യത്നം ചെയ്യുന്ന അവസരത്തിൽ ഒരുവിധം പ്രചാരമില്ലാത്ത പദങ്ങളെ ചിത്രണരൂപത്തിലും സമ്പാദിച്ചുവെക്കുന്നതിൽ വലിയ തെറ്റില്ലെന്നുള്ള സമാധാനത്തോടുകൂടി അപൂർവ്വങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങളാണെന്നു തോന്നിക്കുന്ന ചില ഭാഷാപദങ്ങളെ അല്പമായ ലക്ഷ്യങ്ങളെമാത്രം നിമിത്തം ഇതിൽ ചേർക്കാനിടയായിട്ടുണ്ട്.

ഈ കാവ്യരചനയിൽ പ്രധാനമാതൃകയായി ഞാൻ സ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ളത് രാമായണ (ഭാഷ) ചമ്പുവിനെ ആണെങ്കിലും വാല്മീകിരാമായണം, അധ്യാത്മരാമായണം, ഹനുമന്നാടകം, രഘുവംശം, നൈഷധം, ഭോജചമ്പു, ആഗ്നേയപുരാണം, ആദിയായി ചിലതിനെക്കൂടി പ്രമാണീകരിച്ചിട്ടുള്ളതിനാൽ അവയുടെ കഥാശകലങ്ങൾ അവിടവിടെ കാണപ്പെടുന്നതും മഹാജനങ്ങൾക്ക് അപരിചിതങ്ങളല്ലാത്തതിനാൽ അതുകളെ പ്രത്യേകം വിവരിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ലാത്തതും ആകുന്നു.

ഈ പുസ്തകം എഴുതീട്ട സർഗ്ഗം ആയതെപ്പൊഴേക്ക കാവ്യഗൌരവം മാത്രം വല്ലാതെ ദൃഷിത്തുടങ്ങിയെങ്കിലും ഇനിമേൽ മറ്റാരെങ്കിലും എന്നുപറയുന്ന എന്നറിഞ്ഞിട്ട് ശേഷം എഴുതാതെന്ന നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ട് പോരവയ്ക്കാതെ "മലയാളി" പത്രത്തിൽകുറെശ്ശ ചെയ്തുവന്നു. ആയിടെക്കു അതിനെ അറിയാൻ ചിലർ ശ്രമിച്ചുവന്നതായി പത്രാധിപരായിരുന്ന മിസ്റ്റർ കുറുപ്പുവാക്കും എന്നെ തെര്യപ്പെടുത്തി. അതുപ്രകാരം ഇതിനെക്കുറിച്ചു ദോഷമായോ ഗുണമായോ അതും ഒന്നും പറയാതിരുന്നതിനാൽ ഉണ്ടായ പശ്ചാത്താപം നിമിത്തം വസ്തുതയെല്ലാം കാണിച്ചു മഹാമഹിമശ്രീ കേരളവർമ്മ വലിയകോയിത്തമ്പുരാൻ സി. എസ്. ഐ. തിരുമനസ്സിലേക്കു ഒരു വിജ്ഞാപനം അയച്ചതും അവിടന്നു ദയാപൂർവം ചുവടെ ചേർക്കുന്ന മറുപടികല്പിക്കയുംചെയ്തു.

തിരുവനന്തപുരം
൧൦൬൫-കന്നി ൧൯.

ശ്രീ.

അഴകത്തു പത്മനാഭക്കുറുപ്പിന്.

എഴുത്തുകിട്ടി മലയാളിയിൽ "രാമചന്ദ്രവിലാസം" കണ്ടതുമുതൽക്കുതന്നെ അതിനെ കൌതുകത്തോടുകൂടി നോക്കുകയും, അതിന്റെ കർത്താവ് ആരായിരുന്നാലും അയാളുടെ അത്യന്തം ശ്ലാഘനീയമായ യത്നത്തിന് സാഫല്യം ഉണ്ടാകട്ടെ എന്നു പ്രാർത്ഥിക്കയും ചെയ്യുന്നുണ്ടായിരുന്നു. "ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം" മണിപ്രവാളത്തോടു സഹൃദയികൾക്കുള്ള [illegible] "രാമചന്ദ്രവിലാസ"ത്തിന്റെ കർത്താവിനെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നതിന് [illegible]. "ശ്രീനാരായണചരിതം" [illegible] കവിയശസ്സിന് [illegible] ശ്രീമഹാദേവന്റെ അനുഗ്രഹത്താൽ [illegible] എന്നു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു,

ശ്രീ.

KERALA VARMA.

ആശീർവാദപൂർവ്വമായ ഈ തിരുവെഴുത്തിനാൽ താൻ ധൈര്യവാനായിട്ട് പിന്നീട് പത്രത്തിൽ ചേർക്കുന്ന ശ്ലോകങ്ങളെ

ച്ചുവരെ അവശ്യമുള്ളപക്ഷം എന്റെ പേരുകൂടി വയ്ക്കുന്നതിനു വിരോധമില്ലെന്നു പത്രാധിപരവർകൾക്കു സമ്മതം കൊടുക്കയും ഈ കാര്യത്തെ മുഴുവനാക്കുന്നതിന് പൂർവ്വാധികം നിഷ്കർഷയോടുകൂടി ഉത്സാഹിപ്പിക്കയും ചെയ്തു.

പിന്നീടു ൧൦൭൯-മീനത്തിൽ കൊടുങ്ങല്ലൂർ വച്ചു സരസഗുണകവിശ്രേഷ്ഠനായ കുഞ്ഞിക്കുട്ടൻ തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ ആഭിമുഖ്യം ഉണ്ടായ സന്ദർഭത്തിൽ പ്രസംഗവശാൽ “സംസ്കൃതപ്രത്യയങ്ങളും മറ്റും ഭാഷാകവിതയിൽ ചേർത്തു പണ്ടത്തെ മണിപ്രവാളരീതിയിലാക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്നതു ഭാഷയുടെ ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതിയ്ക്കു നന്നല്ലെന്നാണ് പൊതുജനാഭിപ്രായം” എന്നും മറ്റും അവിടുന്നു അരുളിച്ചെയ്ത ഉപദേശപ്രകാരം ഈ കാവ്യത്തിന്റെ ആരംഭത്തിൽ ചുരുക്കമായി അവിടവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന വിഭക്തിപ്രത്യയങ്ങളേയും ക്രിയാപദങ്ങളേയും കഴിയുമ്പോലെ ഇതിൽനിന്നുച്ചാടനം ചെയ്തു.

“ഒരു നാഴിക വഴി ചെല്ലുന്നതിന് ഒമ്പതുനാഴിക” എന്ന മട്ടിൽ ഈ കൃതിയുടെ തെറ്റുകൾ തിരുത്തുവാൻ വളരെ നാൾ കൊണ്ടു ഞാൻ കണ്ടുപറ്റിയതിന്റെ ശേഷം ഇതിനെ ഏകാഗ്രതയോടുകൂടെ ഒന്നു പരിശോധിച്ചു ശരിപ്പെടുത്തുന്നതിന് ഞാൻതന്നെയായാൽ മതിയാവില്ലെന്നു തോന്നി.

“ആപരിതോഷാദ്വിദുഷാം
ന സാധു മന്യേ പ്രയോഗവിജ്ഞാനം
ബലവദപി ശിക്ഷിതാനാ-
മാത്മന്യപ്രത്യയം ചേതഃ”

എന്നുള്ള പണ്ഡിതാഭിപ്രായം അനുസരിച്ചു മനീഷിതിലകമായ മ. രാ. രാ. കെ. സി. കേശവപിള്ള അവർകളെക്കൂടി ഞാൻ കാണിക്കയാൽ അദ്ദേഹം വേണ്ടതുപോലെ സംസ്കരിക്കയും എനിക്കുവേണ്ടി പലതും സഹായിക്കയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

അനന്തരം സംസ്കൃതപാഠശാലാധ്യക്ഷനായ എ. ആർ. രാജരാജവർമ്മ എം. ഏ., എം. ആർ. ഏ. എസ്. കൊച്ചുകോയിത്തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഈ ഗ്രന്ഥം ആദ്യോപാന്തം കണ്ടുനോക്കി-

കൂടെ പരിശോധിച്ചു് ആവശ്യമുള്ള മാററങ്ങൾ ചെയ്യും ചെയ്തി-ട്ടും സ്വാഭിപ്രായാനുസാരേണ കല്പിച്ചിട്ടുള്ളതായിരിക്കെ എന്റെ കൃതിയും ഇ-തിനെ അച്ചടിപ്പിക്കുന്നതിന് ധൈര്യപ്പെട്ടതിന്ന ആ തിരുമേനി-യുടെ കാരുണ്യശീലത്തിന്നു ഞാൻ കടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

കൂട്ടക്കാരായവരായി ബന്ധപ്പെട്ട സംബന്ധത്തിലും മററും, അച്ചടിപ്പു പ്രൂഫുകൾ പരിശോധിച്ചതുകൊണ്ടു ഒരു ചെറിയ ശു-ദ്ധിപത്രത്തിന്റെ ആവശ്യം നേരിട്ടപ്പോൾ എങ്കിലും വലിയപരി-ശ്രമങ്ങൾ ചെയ്തു ഈ പുസ്തകം അച്ചടിക്കുന്നതിലും ചിത്ര-ബന്ധങ്ങൾക്ക് ആവശ്യമുള്ള കട്ടകൾ നല്ല മാതൃകയിൽ ചെയ്തു-കൊടുക്കുന്നതിലും "മനോരമ" അച്ചുക്കൂടത്തിലധികാരികൾ എനി-ക്കുവേണ്ടി നല്ല ഉത്സാഹം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതും ഗണ്യമാകുന്നു.

ഇപ്രകാരം ഉത്ഭവിച്ച ഈ പുതിയ മലയാളികാവ്യത്തെ സ-ജ്ജനസമക്ഷം സമർപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

അറിവുള്ളവർ നല്ലപോലെ നോക്കി-
ക്കുറവുതീർത്തിട്ടില്ലെങ്കിൽ ഒട്ടും
അരിയ മണികൾ ചാണയിൽ തെളിയാതെ
പെരിയ വിലയുള്ളതായ് വരില്ല.

൧൦൮൦ വൃശ്ചികം ൧൭-ാനു — വിധേയൻ,

ചവറ, — ഇ. പത്മനാഭക്കുറുപ്പ്

രാമചന്ദ്രവിലാസം

മലയാളമഹാകാവ്യം.

കവി: ശ്രീ അഴകത്തു പത്മനാഭ
ക്കുറുപ്പ്

ഒന്നാംസർഗ്ഗം.

മാർത്താണ്ഡദേവന്റെ മഹാകുലത്തിൽ
കീർത്തിപ്രതിഷ്ഠാപകനാം മഹാത്മാ
മായാവിലാസത്തെ വഹിച്ചു ദിവ്യ
ശ്രീരാമദേവൻ വിജയിച്ചിടേണം.

നന്മയ്ക്കുമാതാക്കളെന്നും മഹേശൻ
തനയാളൊത്തുള്ളിടകൾ ഒരുപോലും
എന്റെമേൽ കനിഞ്ഞീടുവതിന്നു വാഗാ-
ശമ്മക്കമായ് ഞാനിതാ കൈതൊഴുന്നേൻ. ൧

ആകാത്തതെന്നോതനു ഗ്രന്ഥപ്രസാദം
സജ്ജനങ്ങൾക്കു പോലിതു കാമ്യമായാൽ?
ശ്ലോകാവ്യലം ഭക്തികളെ പ്രമാണി-
ച്ചീക്കാവ്യമതെന്നൊട്ടു കയ്യിട്ടിരുന്നേൻ. ൨

ദിഗ്ദന്തിവരാതിനിവൃതിക്കുറവി-
ല്ലൂത്തമികൾക്കെന്നാൽ വസിപ്പതിന്നായ്
വിസ്താരിയായുത്തര കോസലത്തിൽ
പ്രഖ്യാതയായുണ്ടൊരു രാജധാനി. ൩

ഭയന്നു കണ്ടാൽ വിരോധികൾക്കും
ജയം വരിപ്പാൻ പണിയെന്നു കണ്ട്
"അയോദ്ധ്യ"യെന്നുള്ളൊരു നാമമാമം
പരോക്ഷമാമാവിധമേകി മുന്നം. ൪

[illegible] പാണിസ്പർശമാലാ-
[illegible] നാടകശാലേ
[illegible] വിളങ്ങുന്നു [illegible]-
[illegible] ശ്രുതിവിസ്മയമോടായാൽ. ൬

[illegible] കെട്ടും [illegible] [illegible]-
[illegible] കൊണ്ടുകൊണ്ടോൻ
[illegible]-
[illegible] മേനാം. ൭

[illegible] വിളങ്ങ്വ [illegible]-
[illegible] നാകയമാമാൾ
[illegible]
[illegible] [illegible]. ൮

[illegible]-
[illegible] കൊള്ളുവതിന്നായ്
[illegible]-
[illegible] പകലോനാകിനും ൯

സൌവർണ്ണസങ്കല്പിതമായ കട്ടു-
പ്പാവിൽ പതിച്ചുള്ളൊരു ചന്ദ്രകാന്തം
സേവിച്ചിട്ടെന്നും [illegible]
[illegible] വിണ്ണുവെളിച്ചത്തിൽ. ൧൦

പ്രാകാരകുഡ്യങ്ങളിൽ നാലുപാടും
നൽഗോപുരാഗ്രമുഖത്തിലെല്ലാം
വർണ്ണങ്ങൾ കൊണ്ടു [illegible]-
വർണ്ണം [illegible] നാൻമുഖം. ൧൧

താരാപഥത്തോളമുയർന്നു [illegible]-
[illegible] താനും
[illegible]
മാളികയുള്ളോരിളമതിഗേഹം. ൧൨

അന്തഃപുരസ്ത്രീജന ലോചനത്തിൽ
ചന്തത്തിനൊപ്പം ജയിച്ചുപോരാൻ
ചെന്താമരപ്പൂക്കളും കിടങ്ങിലെല്ലാം
പൊങ്ങുന്നു സാലത്തെ വളഞ്ഞിരിക്കും. ൭൨

വൃന്ദാരകേന്ദ്രന്റെ പുരത്തിനൊപ്പം
മിന്നുന്ന സാകേതപുരാന്തികത്തിൽ
നന്നായ് വിളങ്ങും സരയൂനദിക്കു
മന്ദാകിനിക്കും ചെറുതല്ല സാമ്യം. ൭൩

ദിവ്യതപോധനന്മാരതിലുള്ള തീർത്ഥം
സേവിച്ചിടുന്നു പല ജീവജാലം
മാലിന്യമെന്യേ മഹിതപ്രസാദം
കൊള്ളും മഹാത്മാക്കൾ നിഷേവ്യമത്രേ. ൭൪

പ്രഖ്യാപിതൻ മാത്രുപതിക്കുതീരിൽ
സൂര്യാന്വവായത്തിൽ മഹീപനായി
ദക്ഷകുമാരസ്സന്നൃപസൂനു
വ്യക്തിച്ചുപോൽ പക്ഷിവരൻ ജടായു. ൭൫

മനസ്സിലങ്ങനെ തന്നെ പക്ഷത്തെല്ലാ-
മനസ്സിലിച്ചിട്ടു മഹാശയന്മാർ
ലഭിച്ചിതല്ലോ പലകീർത്തികൾ
പരമിതാൻ കീർത്തിയുടെ ലഭിയെല്ലാം. ൭൬

മതിലുകളിലുള്ളിൽ മതിലുടെച്ചുറ്റിൽ
മെച്ചപ്പെട്ട മനോഹരമാല്യങ്ങൾ
കൈക്കൊണ്ടും കൊണ്ടു മതിലുകൾ
ചിത്രം പോലെ മനോഹരം ചേർന്നു. ൭൭

ചെന്തീക്കൊണ്ട കൈവല്യംപോലെ തിളങ്ങി
കൈകൊടുത്തു മനസ്സു നിറച്ചു
മഹാനുഭാവൻ നൃപൻ
സദാ സന്തോഷിച്ചിരുന്നതാണ്. ൭൮

സന്താനമില്ലാത്തതിനാൽ നൃപേന്ദ്രൻ
മന്ത്രീശ്വരന്മാരെ വിളിച്ചുകൂട്ടി
മന്ത്രിച്ചു രാജ്യാർത്ഥമശേഷമപ്പോൾ
തന്ത്രജ്ഞരോടൊന്നറിയിച്ചുപായം. ൨൩

ശ്രേഷ്ഠതമനാം മന്ത്രിസുമന്ത്രനപ്പോൾ
സാഷ്ടാംഗപാതം നൃപനേ നമിച്ച്
ഉണർത്തിനാൻ പണ്ടു സനൽകുമാരൻ
മുനീശ്വരൻ ചൊല്ലിയകാര്യസാരം. ൨൪

പരിഗ്രഹിച്ചിട്ടു സുമന്ത്രവാക്യം
നരേന്ദ്രനദ്ദേശികനോടുരച്ച്
പെരുത്ത കൌതൂഹലമാർന്നുവേഗം
വരുത്തി വൈദികരെപ്പുരത്തിൽ. ൨൫

വസിഷ്ഠനോടിക്കഥയാദ്യമേ താൻ
വചിച്ചതിൽ തീർച്ചയറിഞ്ഞശേഷം
വരിച്ചു വൈദികരോടു ഭൂപൻ
വരിഷ്ഠമാം നന്ദനകാമയാഗം. ൨൬

സമുത്ഥിതനായ് വേണ്ട സഹായകർമ്മം
ധാത്രീപതിക്കേകണമെന്ന മട്ടിൽ
പ്രത്യക്ഷമാകുന്ന വസന്തകല്പോ-
ദ്യാനാളിവിലസൽപോതശോഭം. ൨൭

സമാഗതനാം ഋഷിപാലിക നൽപേർ
നിശമ്യമേകാന്തമിനാന്നു പാരം
വിശേഷപുഷ്പങ്ങൾ ശിരസ്സിലേന്തി-
ട്ടശോകവൃക്ഷങ്ങൾ വിളങ്ങിനിന്നു. ൨൮

ചുമന്ന പൂന്തേൻ തളിർ നവ്യപത്രം
ചുമന്ന തൻ പാരിനു ദേശകൃത്യം
നൃപന്റെ ചെല്ലുണ്ടതിനാലശോകം
നിറന്ന നീലക്കുറുമൊഴി സാരലം. ൨൯

മദം മുഴുപ്പാനെഴുനള്ളുമംബരാ-
സഖൻെറ പൃഷല്ക്കുതകീടുവാൻ പോൽ
പ്രകാണ്ഡമൊക്കെപ്പുതുപുഷ്പമേന്തി-
സ്സുകണ്ണികാരം സുതരാം വിളങ്ങി. ൰൧

മാനം വളർത്തുന്ന മധോത്സവത്തോ-
ടേനിപ്പെടുത്താനൊരു ചമ്പകീപം
ങ്ങളങ്ങളിൽ തന്നു കൊളുത്തിയോണം
ചായംബരാവും മൊട്ടുകളിട്ടിരിന്നു. ൰൨

പ്രമാണമാളൻെറ ഗുണങ്ങളെ വാഴ്ത്തും
ദ്വിരേഫമാലാപ്രകരത്തിനൊരോൻ
മനോജ്ഞമെന്തിട്ട മലർക്കുടത്തിൽ
സമോദമപ്പോൾ മധുമുല്ലസിച്ചു. ൰൩

അംഗേസ്ഥ നില്ക്കുമ്പോഴമാകാമേ നായ്
കളേനായ് ചാല്ലിയങ്ങുപ്രത്യായല
സാംഖ്യം റസ് പന്ദ്രാപത്രമാതൃൻ
തിലകാരിയൻ മാതിരി ചിൽ മെല്ലെ. ൰൪

മദഗന്ധിതാമെത്തിൽ നാരാശ്ശാൽ
കമ്പിൽ മേചുകന്നാര നീരാലപോലെ
വിളങ്ങയായിട്ട മൃഗങ്ങളിമായ്
രസങ്ങളിനായവരളികണ്ടുകണ്ടും. ൰൫

വിരോധമൊന്നുമെന്നും മദായം
വിസ്താരമായിട്ട കഴിച്ചശേഷം
പൃത്ഥ്വീയസുരും നിറമേറുമാനാ-
ന്തരിച്ച ശ്രേഷ്ഠാതിയോടുയാത്ര. ൰൬

പാകമിരുൻപാരു നിലീനാലോകം
താരാപഥൻപോട്ട പരിഗ്രഹിപ്പാൻ
ഭ്രമരകൾ തൻെറ മകരന്ദമുള്ള
ലോകേശനോടും ഭ്രമമായമിച്ചു. ൰൭

സർവ്വംസഹാദേവിയക്കർക്കാട്ടും
ഗർവ്വം സഹിപ്പാനശക്തയായ്ത്തീർന്നു
നിർവ്വേദമോടൊത്തൊട്ടു ചെന്നിന്ന-
ഗ്ഗീർവ്വാണസംസേവ്യ വിധിയോടു കേണാൾ. ൩൧.

പൂർവ്വാഗ്രജന്മാവുദിതാദിമ ഭൂസുരോത്ത-
മാലത്തിനാമോറെവലഞ്ഞമരോ! ഞാൻ
വിമലാശയർക്കുറ്റകരിന്ന മാനാം
മലാടപുണ്യങ്ങളെ വെടിഞ്ഞിതാമായ് ൩൨

കർമ്മങ്ങളൊക്കെക്കുറഞ്ഞു ലോകേ
ധർമ്മങ്ങളും പാടുകളേറി കഷ്ടം!
ശർമ്മംവിനാ ഭിക്ഷവിഭീതരെല്ലാ
മർമ്മങ്ങളാം ഭേദിച്ചുഴലുന്ന പാരം. ൩൩

മേമേട്ടിലുണ്ടായൊരു ദുർവ്വിപാകം
നേരിട്ടു വശീകൃത്യ കാന്തിമാർ
നാമിട്ടു പൊതുച്ചീടിന കാലധർമ്മം
ചെയ്തിട്ടു സാധുക്കളെത്തു കഷ്ടം! ൩൪

കല്യാണദാരുണ്യമനുഷ്യരസ്ത്രീ-
കരങ്ങളും വിപ്രതമാന്ത്രികാന്
നിലത്തു തൂകുന്നൊരു ബാഷ്പവർഷം
ഫലിച്ചിടുന്നില്ല മഴയ്ക്കുതുല്യം. ൩൫

കഷ്ടം ബാല്യവ്രീഹിതയെന്ന പേർപെ-
ണ്ണൊട്ടേറെനാളായി കൃഷിഞ്ഞ മട്ടിൽ
സപുത്രതിലെഗ്രനാവശ്യപോഷിതയെന്നാ-
വാക്കിനുചേർന്നപ്പെട്ടു ലയിക്കമായായ്. ൩൬

ഇത്ഥം നരകങ്ങു പലാവിപാതത്തിൽ
സിദ്ധിച്ച ദണ്ഡങ്ങളെന്തിനോൻ ഞാൻ
ചിന്ത വിചാരിച്ചിവിടന്നു മേലാൽ
കർത്തവ്യമെന്തെന്നു വിധിക്കവേണം. ൩൭

വിധിക്കു മേലായ് പുനരൊന്നുമില്ലാ-
വിധിക്കപോൽ നാലുഴിച്ചില്ലതെല്ലും
വധിച്ചിട്ടും മാനുഷനെന്നു മൂന്നു
വിധിച്ചുവർക്കിവിടുന്നു തന്നെ. ൧൪

ഹാഹാ! മനുഷ്യാവലിയൊത്തുകണ്ടോ-
ലാഹാരമത്രേ രജനീചരർക്ക്
മോഹാതിരേകത്തൊടു ചെന്നതില്ലോർത്ത്
ദേഹാഭിമാനം വിട്ടുമന്നതന്നോ. ൧൫

വല്ലായ്മയെന്തിങ്ങുള്ള കാല-
ത്തല്ലാതെകണ്ടീശനാമധേയം
തെല്ലെങ്കിലും ചേതസി ചിന്തചെയ്യു-
ന്നില്ലന്നതെല്ലാമിവരുള്ളതത്രേ. ൧൬

അംഭോജജന്മാവിതു കേട്ടനേരം
സംഭ്രാന്തിയുൾക്കൊമ്പിലുയർന്നു പാരം
അംഭോജനാഭന്റെ പാദമാവിധം
കുമ്പിട്ടുണർത്തിക്കണമെന്നുറച്ചു. ൧൭

നാലാനനൻ ദേവകളോടുമൊററം
മാലാർന്നു നില്ക്കുന്ന ധരിത്രിയോടും
നീലാംബരാഭന്റെ നിവാസമാമ-
പ്പാലാഴിതൻ തീരമണഞ്ഞുവേഗം. ൧൮

ഭാസ്വൽക്കകോടിപ്രഭമായ ദിവ്യ-
[illegible]
[illegible]
[illegible] ൧൯

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ൨൦

സഹസ്രപത്രോത്ഭവനാദിയാമ-
മഹാസമാജം പുക്കെത്തിച്ചുറ്റം
മഹാമുനീന്ദ്രർ മദ്ധ്യസ്ഥനാകം
മഹാപുമാനെ പ്രണമിച്ചുവേഗം. ൨൮

മന്ദസ്മിതംകൊണ്ടു പയഃപയോധി-
ക്കന്നിദ്രധാവള്യനിറം നിറച്ച്
നന്നായ് കടാക്ഷിച്ചു മുകുന്ദനേവം
വൃന്ദാരകന്മാരൊടുരച്ചിതപ്പോൾ. ൨൯

ഹേഹേ വിധേ! വിജ്ഞവരന്മാരേ! ശ്രുതി-
ഗേഹേ വിപത്തീയിതെന്തു? ചൊൽക
ഇവണ്ണമെല്ലാവരുമൊന്നുചേർന്നി-
ട്ടീവന്നയാത്രയ്ക്കു വിശേഷമെന്തു? ൩൦

നാരായണൻതൻ മൊഴി കേട്ടനേരം
പാരം പ്രമോദിച്ചു വിധീന്ദ്രരാകം
സ്വാരാജ്യനാശം മാധവനോടു, കമ്പി
ട്ടോരോന്നു ധാതാവറിയിച്ചുപിന്നെ. ൩൧

തങ്ങൾക്കെഴും സന്താപമൊഴിപ്പതിന്നാ-
ണിങ്ങെന്നു നിസ്പൃഹയോടരിയിക്കെ
മന്ദസ്മിതപൂർവ്വകമേകമെന്നാ-
ന്നിങ്ങളുളവാനുള്ളതു ദീനബന്ധു! ൩൨

മാത്സര്യമേറും പിശുനർപോലും
വാത്സല്യമുൾക്കൊണ്ടരുളം കൊടുപ്പാൻ
ഉത്സാഹിയാം നിൻതിരുമേനി പിന്നെ
നിജസേവകർക്കുള്ളതുകൊടുക്കുന്നില്ലേ?. ൩൩

നികൃഷ്ടമായുള്ള നരസ്വരൂപം
പ്രകൃഷ്ടനാമങ്ങു ധരിച്ചു മുന്നേ
ജഗൽപ്രഭോ! മൂന്നടി മണ്ണുവാങ്ങാൻ
പ്രകാമദൈന്യത്തൊടിരന്നു പിന്നെ. ൩൪

അന്യോന്യമാമിതെന്തൊഴിവില്ലാതേതാ-
പ്പുലർത്തുവാൻ ചെയ്ത ചരിത്രമോർത്താൽ
നിജാശ്രിതന്മാർക്കുണം വരുത്താൻ
സഹിച്ചിടും സജ്ജനകർമ്മ സങ്കടത്തെ. ൩൫

അന്നന്ത ചേതന്ന വിപത്തൊഴിപ്പാൻ
സന്നദ്ധനായുള്ള ഭവാനെ നിത്യം
വന്നാന്ത ക്ലിപ്താത്ത കൃതജ്ഞരാതി-
കൈരന്നാന്തരക്കാറിവ ഞങ്ങളെല്ലാം. ൩൬

ഇന്നാദികേടിന്റെ ഫലങ്ങൾ താനോ
വന്നിങ്ങുകപ്പെട്ടതിയന്തിനെല്ലാം
മൂന്നാം ഭവാനോടുണർത്തുവാനാ-
യൊന്നിച്ചിവണ്ണം വിരവോടു ഞങ്ങൾ. ൩൭

[illegible]
[illegible]
[illegible]
വൈരസ്യമോലും പരിഭൂതകൂട്ടം. ൩൮

ഇങ്ങനെ ഞങ്ങൾക്കി മഹാദ്ഭുതാകം
ചൊല്ലുന്ന ലങ്കാപുരി പങ്ക്തികണ്ഠൻ
ഉൽകണ്ഠിതൻ ജ്യേഷ്ഠനെ വെന്ന വേഗാൽ
നിഷ്ഫലകൻ വാണു രമിച്ചിടുന്നു. ൩൯

ആചാരവിദ്വേഷികളായ ദുഷ്ട-
ക്കാഷ്ഠാദൃനായുള്ള നിശാചരേന്ദ്രൻ
ഈ ചക്രവാളം മുഴവൻ മുടിപ്പാൻ
നീചപ്രവൃത്തിക്കിതു നല്ല കാലം. ൪൰

അതോപറാതെ ചൊല്ലു ദശാസ്യനോടു-
ണ്ടായാസമാന്നാളുയർത്തിനായി
പോരും പരന്മാർത്തരണം ലഭിപ്പ-
തീയസ്ഥലത്തിന്റെ പുരത്തിൽമാത്രം. ൪൧

ക്രൂരനാം രാവണനാത്തരോഷം
യുദ്ധത്തിനായിന്ദ്രനോടേറ്റശേഷം
പൊരുതാൻ കണ്ണീരിൽപ്പെപൊട്ടിവള്ളാൻ
യുദ്ധത്തിനെപ്പൂട്ടി ഇകച്ചു ശക്രൻ. ൯൨

ലങ്കേശപുത്രൻെറ ബലത്തിനാലാ-
ങ്ങടംവെളന്നിട്ടു വലാന്തകന്ന
സംക്രമണനാതം പകരിയിട്ടു
സംപ്രാപ്തമായുള്ളു ഭയാപഹാരം! ൯൩

അന്നാം കഴമ്പാമിഷമെന്നിതെല്ലാ-
മന്നന്നെറുകിട്ടു പചിപ്പതിന്നായ്
എന്നും മടപ്പള്ളിയിലഗ്നിദേവൻ
ചെന്നാവ് തെല്ലേറു കടച്ചിടേണം. ൯൪

വാട്ടംവിനാ കല്പകവൃക്ഷമെല്ലാം
ദുഷ്ടൻ പുവട്ടോടെ പറിച്ചവൻെറ
തോട്ടത്തിൽ നട്ടാനതു നാകലോകം
ചാട്ടം പിഴച്ചുള്ള നരച്ചുവേണം. ൯൫

തണ്ണീരുകൊണ്ടും സുരനാരിമാർതൻ
കണ്ണീരുകൊണ്ടും വളരും മരത്തിൽ
അന്നന്നു പൊട്ടുന്ന സുമങ്ങളും പോക്കം
ഭയാനിലൻ വീഴ്ത്തികിലുണ്ടനർത്ഥം. ൯൬

നായാട്ടു നീങ്ങീട്ടു പിശത്തപാടി-
സ്സ്വാതന്ത്ര്യകാലത്തവനാഗ്ര വന്നാൽ
വീരിതന്നെപ്പിക്കരമാക്കുന്നൻപോയ്
മോരെത്താം പറവതല്ലയെങ്കിൽ. ൯൭

ഭരാ[illegible]ളമുണ്ടാക്കിപതമ്പഴ്മോരേ-
പ്രാവല്യമോരോവിധമായോടും
ഗൃഹത്തിലുള്ളൊരുമഞ്ഞളുപിച്ചിടാനായ്
പാദം കഴുപ്പത്തിൽ [illegible]. ൯൮

കട്ടോരെയന്തിന്നു പറഞ്ഞിട്ടിനി-
ക്കൊരോന്നു വാനൈഗജരാജില്ലതാനും
ഞെട്ടാളന്നാംചെൺകരിമുറാഗിച്ചു
പൊട്ടിക്കമാറായി ഗ്രന്ഥമശേഷം. ൩൯

മർത്ത്യന്റെ കൈപ്പെട്ടു കരിച്ചിടാതു-
ന്നുത്തമമായില്ലൊരു ന്യായമെന്നും
വക്തവ്യമീ തത്ത്വമനന്ത്യമേലാൽ
കർത്തവ്യമെല്ലാമിവിടെപ്പറഞ്ഞു. ൪൦

മാഹാത്മ്യമുന്നതമെഴുന്ന രാമാ-
വിന്നിപ്പുറവാൻ രാക്ഷസപരെമെല്ലാം
ഹനിച്ചുപോയിക്കണ മിക്കുന്നതേ-
കനാന്ത കാരുണ്യഗുണാംബുരാശേ. ൪൧

വിരിഞ്ചനോളും മൊഴി കേട്ടുടനേ
മുരാന്തകൻ ശീതഗുണാന്തകന്മി
അരിച്ചു പദ്മഗ്രസ്ഥയമ മനോജ്ഞ-
നരച്ചു ലോകരെന്നൊരിപ്രകാരം. ൪൨

ഒരെല്ലും മനോഹവാന വേണ നിലാം
കെല്ലാം മനംപോലെനിതഭിചാര്യൻ
പൊല്ലാപ്പുകാട്ടിനോരു ദുഷ്ടരെട്ടു-
കില്ലാതെയാമാക്ക നയപ്പെടാപ്പിൻ. ൪൩

ജനിക്കവാൻ പണ്ടിയലക്തികനി-
ത്തനൂജനായുതാം കോസലത്തിൽ
ഹനിക്കവാൻ കൈവനപമെന്നായൽ-
ക്കനിപ്പരായ് മൂവതുജവികം. ൪൪

പടക്കളത്തിലുമൊന്നിക്കാവേണി-
ജ്ജനപ്പുവാൻ ദേവകരത്തേമെല്ലാം
മനക്കാമ്പതോട്ടു കമീലമെന്നിൽ
പിറകനാം മൾവിചാരി. ൪൫

പീതാംബരൻ ദേവകളോടിവണ്ണ-
മോതിക്കടാക്ഷിച്ചു മറഞ്ഞുമെല്ലേ
മോദംവിനാ നാൻമുഖനും നിലിമ്പ-
വ്രാതങ്ങളും പുക്കു നിജം നിവാസം. ൩൩

വിരിഞ്ചിയും പിന്നെയുരച്ചു ദേവോൽ-
കരത്തെ നോക്കീട്ടിതിനിങ്ങളാരെ
പരാക്രമംകൂടിയ മൎക്കടൌഘം
പ്രസൂതമാക്കീടുവിനാശു നിങ്ങൾ. ൩൪

പണ്ടിങ്ങനെയുള്ള സൃഷ്ടി ഇതെന്നിയല്ലോ-
ളൂതയ പുത്രനായ ജാംബവാനും
ഉത്താര വേണ്ടുന്നതാവശ്യം ചൊന്ന-
നോത്താരതെയോടിപ്പോഴുമുണ്ടല്ലോയിത്. ൩൫

ലോകേശനോടിതു ചൊല്ലുന്നിതെന്നെല്ലാം
നാകേശനാദിസുരന്മാരെല്ലാം
ശ്രീകേശവന്നുവേണ്ടി ഭൂമിയിൽ
തേടീടുവാൻ കപിവരന്മാരായ് ജനിച്ചിതു. ൩൬

ഉൾക്കരുത്തേറിന ബാലിയെന്നുള്ളവനെ
സുഗ്രീവനെസ്സുതനാം,
യോഗ്യന്മാരാക്കിയ തെളിഞ്ഞവരാമൎത്ത-
നെങ്ങനെയാൽപ്രാണനാം,
സൃഷ്ടിച്ചാർ, ഹനുമാനെപ്പോലെയും മ-
റ്റുള്ളോരവരേയും,
ശിഷ്ടന്മാരായവരെല്ലാം പ്രതിദിനം മോ-
ദിച്ചുമേവീടിനാർ. ൩൭

ഒന്നാം സൎഗ്ഗം സമാപ്തം

രണ്ടാം സർഗ്ഗം.

സന്താനൻ ദശരഥൻ നല്ലുമ-
ഷ്പുത്രകാമയജ്ഞാനന്തരം തദാ
തീയിൽ നിന്നൊരു പുമാനുദിച്ചുയ-
ർന്നാച്ചു, യാജകകർത്തുക്കളുമായോടെ. ൧

അച്യുതാംശത്തെക്കുമേ വഹിക്കയാ-
ലപ്പുമാനതിമാത്രമുൾക്കൊ
സ്വർണ്ണപാത്രഗതമായ പായസം
തന്റെ കൈയ്യിലുമെടുത്തു നിന്നതെ. ൨

“ഹേ മഹീശ! തനയാർത്ഥിയാം ഭവാൻ
ദേവതാസ്ഥിതിയുള്ള പായസം
കൈക്കൊണ്ടു പത്നിമാരുമായ്‌ ഭൂജിച്ചാൽ-
സ്സ്വാമിപുത്രരെ ലഭിക്കും നിശ്ചയം!,” ൩

എന്നുരച്ചു പുരുഷന്റെ കൈയിൽ നി-
ന്നന്നുപോയൊരമൃതം വഹിച്ചവൻ
നന്ദനാലയമുപാനയച്ചിൽ-
ച്ചൊന്തി വന്ന നൃപനെ ഗ്രഹിച്ചുപോൽ. ൪

രാജ്യവസ്തുസുതനായ്‌ പിറക്കവേ-
നിപ്രഭാവജനകൻ കൊതിക്കയാൽ
പൂജ്യനാം ദശരഥന്നു വന്നതി-
ങ്ങ്യൂഗ്രമന്യപുത്രകൾ ദുർല്ലഭം. ൫

പിന്നെ മന്നിതമൊർത്തുമാർക്കാ-
യൊന്നുപോലെ പകുത്തിട്ട പായസം
തന്നിലും പ്രഭകളെ നഭസ്സിലും
മന്നിലും കതിരവൻ വിടുന്നപോൽ. ൬

കൌസല്യാത്മജയിലേറെ മാനവും
കൈകേയാത്മജനോടേററ രാഗവും
ഉത്തമദ്ദശരഥൻ സുമിത്രതൻ
കാംക്ഷിതത്തെയവൾക്കലമേകിനാൻ. ൭

ഭംഗമൊഴി തിരളും പതികൾക്കും
വാഞ്ഛിതത്തെയറിയുന്ന കാന്തമാർ
തമ്മിലൊത്തു ചിരിച്ചിട്ടു പ്രായസം
മോഹപാലിക മടിവിട്ടു നൽകിനാർ. ൮

പണ്ടിതന്നാഴിയസ്സുപതിമാർ
രണ്ടുപേരിലുമൊരാഴി താൻ
പൂണ്ടു വഹ്നിതവം മന്ദരത്തിതൻ
ഗന്ധഹസ്തിയുഗളത്തിൽ വണ്ടുപോൽ. ൯

സൽപ്രസൂതിസമയാംശ ഭൂതമാം
ഗർഭമാറിതവർ മൂവരുമുദാൽ
ചാരുനീരമൃതമാം പോന്നിട്ടും
ശൈവാരാധികൾ ഫലിച്ചിടുന്നപോൽ. ൧൦

ദേവനായകനനാകനായ്
ദേവി രാജമഹിഷീ ഘനോദരേ
പങ്കമററു തെളിയും ജലത്തില-
ത്തിങ്കളിൻ കല വിളങ്ങിടുന്ന പോൽ. ൧൧

കണ്ടപോൾ പ്രജകളെല്ലുമിക്കയാ-
ലൊന്നിനൊന്നു വിളറിച്ചകത്തവർ
ഉത്സവാൽ പൊതി നിറഞ്ഞിനിന്നിടും
ദേവി തന്നഴകൊടേ വിളങ്ങിനാൾ. ൧൨

അച്യുതൻ കലയകത്തിരിക്കയാ-
ലുച്ചലിച്ചൂത കളായകാന്തി പോൽ
കൊച്ചുരോമനിരകൊണ്ടും കുക്ഷിമേൽ
മെച്ചമായ് വിലസിവന്നു മെല്ലവേ. ൧൩

പൊൽക്കുടത്തൊടിടയുന്ന പോർമുല-
ച്ചൂതകമായി വിലസുന്ന മൊട്ടുകൾ
കൈമാതിടെ കർകുചത്തിനാ-
ത്തകമേകുവതിനന്നിതണ്ടു പോൽ. ൫൪

താണിതന്നു തരളായതാക്ഷിമാ-
ർക്കുള്ളിലുള്ള രുചിയെന്നിരിക്കിലും
ഏറിവന്നു മനതാരിലാഗ്രഹം
ചോരൊഴിച്ചിതരസാധനങ്ങളിൽ. ൫൫

കമ്പ വീണ്ടു വരവേ നതാംഗിമാ-
ർക്കമ്പനൊഴിയുമാടയെപ്പൊഴും
മുൻപിലെപ്പടിയിലും പതിഞ്ഞുപോൽ
വെമ്പലോടെതകന്നുതൃച്ചയിൽ ൫൬

ദോഹദേവമിഹ ഭൂമിയിൽക്കുണം
മോഹമാൻ തടിപോൽ കിടന്നിട്ടും
ദേഹമൊക്കെയൊതപോൽ വിയർത്തിട്ടും
സ്നേഹവാക്ക സഖിമാരെച്ചിട്ടും. ൫൭

മേനിചൂണ്ടു മുഖമേനിയെങ്കിലും
ഗ്ലാനികൊണ്ടു മിഴിതാണുപോയിപോൽ
മാനിനീമണികളന്നു മണ്ണുതാൻ
തിന്നുമന്ദമറിയാതൊരന്തരം. ൫൮

വ്യക്തമായവയവങ്ങളിൽ ഗുരോം
നൽത്തമാലനിറമാം തനൂജകൾ,
ചിത്തവൃത്തി പരമായ് പലപ്പൊഴും;
നിദ്രയും മടിയുമന്നു സഖ്യമായ്. ൫൯

ശാർങ്ഗനാദകസുദർശനങ്ങളെ-
ക്കണ്ടു ചെറു ചെറുതായ പുത്രർ
സ്വപ്നവേളയിലടങ്ങുതങ്ങളെ-
ക്കാണ്ണുനില്ലുതാർ കണ്ടുകൊണ്ടുപോൽ. ൬൦

ഞെകുവണ്ണമിതളൊന്ന ഇളാലിൻ
ഒരോ വാനിൽ നിലിമെപ്പെത്തിയും
ഊക്കൊടുമ്മുകിലിനൊത്തതെന്തുപോലം
പക്ഷിരാജനവരെ മറിച്ചപോൽ. ൨൧

നല്ല മകരിൽ നിറമാന്ന കൌസ്തുഭ-
കല്ലിനുള്ള വടിവേന്തിയാരാൽ
പത്മകാം വിരമിയെയവർചെച്ചാര-
ള്ളൂണ വന്നാപചരിച്ചു നിന്ന പോൽ. ൨൨

നാകലോക നദിയിൽ കളിച്ചു നാ-
ക്കാളങ്ങൾനിറവിയുള്ള തോഴിമാം
ഗ്രൂഷകാരികളിലെന്നൊളുകർ
വില്ലുള്ളും സഖിമാർ കരുതിരുന്നിൽ. ൨൩

സപ്തപാൎശ്വമിഹ ഗ്രാമനിന്ദ്രനാ-
ഴുലൊനാമികയെ ചൊല്ലിയനുകമ്പയാവു
ലോകനാഥനെയാത് മറിക്കിടിൽ കൊൻ
കേമനാനെനാടിമാനനാൻ പോൽ. ൨൪

ധൎമ്മരാവിയാണീ പുത്രനെൻ
കൎമ്മശാസ്ത്രവിധിപോലനാനദം
നന്മയോടു ഗുരുഭക്തിയോടയും
ശൎമ്മപൂൎത്തി വരുവാൻ നടത്തിനാൻ. ൨൫

ചന്ദ്രശാസനാവകം തിരുത്തിത-
ച്ചന്ദ്രബിംബമുഖിമാൎക്കെല്ലും
കൈടഭാരികതന്നാമമെത്തിനാൽ
കൂടിയന്ന ശ്രുലൊകങ്ങളും. ൨൬

ഇന്ദ്രനാരികളിലന്തു ചൊല്ലാർ
ഒന്നുമേകവതിനേരിൽ മണ്ടലൻ
അന്ദ്രതതിലമരാംഗ്രവോടു ചേ-
ൎന്നാഗിരസ്സുമൊരു യോഗമാൻ പോൽ. ൨൭

കർമ്മശക്തി വഴിപോലെ നാഥനാവാൻ
കർമ്മസാക്ഷി ഭഗവാനതെപ്പൊഴ്
കർമ്മഭാവമതിലാണ്ടു പ്രസൽ-
ധർമ്മദൈവതരായവരന്നപോൽ, ൨൭

സൂര്യവാരമതിലക്ഷിതുല്യമാം -
താരവും നവമിയും കലർന്നനാൾ
ശ്രീമഹീന്ദ്രമഹിഷിമാരിൽ മുഖ്യയാം-
ത്താമനാന്ത്യമുളവായി വന്നപോൽ. ൨൮

മണികണ്ടി മലരിൽമന്നവന്റെ
കൊണ്ടിടിച്ച ചെവന്നാൻ സമാനനായ്
നന്നാലതുലകിവന്ന സൂതികാ-
മന്ദിരത്തിലുമതന്നതു മന്ദനായ്. ൨൯

കാറൊഴിഞ്ഞു കമലേഷ്ഠ കാർമുക-
ന്നേറിവന്നാഴികളെഴുന്നളളുക
പാരമെഴുതലരായോ? ഭരതനാൽ
സംശയം കഴകയോ? മഹാസ്തുതം. ൩൦

പോരിനാലപകടത്തിൽ വല്ലതും
കൈകയാത്മജതവാൻ കബന്ധവും
ശ്ലാഘമായ്; പൃകയൊഴിഞ്ഞുനല്ലപോ-
ലൂണ്ണ ഭക്ഷിച്ചു യമുനാഗിരിയും തദാ. ൩൧

മന്നവൻ മഹിഷിമാരിൽ മുഖ്യയാം
കോസലാത്മജ ലഭിച്ചു പുത്രനെ
മാവിലോഷധി തമസ്സൊഴിച്ചിട്ടും
നൽപ്രകാരനികരത്തെയെന്നപോൽ. ൩൨

സൂര്യവംശമണി ദീപമായ് പരം
തുല്യമറ്റൊളികലർന്നകത്തിനാൽ
സൂതികാമയ വിളക്കിൽ വാണിട്ടും
മൽത്തിരിക്ക തെളിവാന്ന മണിപോൽ. ൩൩

പണ്ടു ചൊട്ടി മകനോടുകൂടെയ-
ന്നുള്ള മെത്തയിൽ വിളങ്ങി നല്ലപോൽ
ഗീർ വരത്തൊരു നിധിസ്വരൂപിതൻ-
ലോകരെ സന്ദിപ്പതൊരുതെന്നപോൽ. ൩൰൫

കണ്ണിനാർദ്ര കുളുർക്കം വളർന്നപോ-
ന്നുണ്ണിതന്നുടലു കണ്ടു തൽക്ഷണം
രാമനെന്നു ഭുവനൈകപൂജ്യമാം
നാമധേയമുരചെയ്തു ദേശികൻ. ൩൰൬

പെറ്റുപോൽ ഭരതനെന്ന പുത്രനെ-
ത്തൊട്ടടുത്ത ദിനമന്നു കൈകയീ
ലക്ഷ്മിയെ പ്പെരിയ നീതിയെന്നപോ-
ലമ്മയെപ്പരമലങ്കരിച്ചവൻ. ൩൰൭

വിദ്യ തന്നിരുപുറം താഴ്ചയും
പോറ്റിടുന്ന വിധമ സ്സുമിത്രയും
ലക്ഷ്മണൻ പുനരരിഘ്നനെന്നിര-
ണ്ടാത്മജാതരെയിരട്ട പെറ്റുപോൽ. ൩൰൮

ഭൂവിൽ വന്നു ഭഗവാൻ പിറക്കയാൽ
ദ്യോവുമിങ്ങവതരിച്ചു വന്നപോൽ
മണ്ഡവും വൃദ്ധകളും വെളിത്തുസൻ-
മംഗളം ധരണിയിൽ ച്ചൂഴ്ന്നതേ. ൩൰൯

രാവണൻ കരമവർക്കുകൊള്ളുയാ-
ലാവലാതിയൊഴിയുന്ന ദിക്കുകൾ
നാലുമേറ്റമൊളിയൻ പിറന്നപോ-
താശ്വസിച്ചുവിധൂതി മാരുതൻ. ൪൰

രാവണന്റെ മകുടത്തിൽ നിന്നുടൻ
ചാരു മുത്തുമണിയെന്ന കൈതവാൽ
യാതുധാനകുലലക്ഷ്മിതന്നുടെ
ബാഷ്പവിന്ദു നിപതിച്ചു ഭൂമിയിൽ. ൪൰൧

പെറ്റിവന്ന സുതജന്മസൂചകം
തൂര്യഘോഷമതു കേട്ടതിന്നഹോ!
നാട്ടിലായിരമതസ്സിൽ മുന്നമേ
ഗൂഢമായറിവു മുഴ്കി വന്നവർ. ൧൩

ജാതകർമ്മമുഖമായ കർമ്മ-
ജാലമൊത്തൊരു നടത്തിനാൻ നൃപൻ
പുഷ്ടിയാർന്നു ജനകന്റെ മുമ്പൊടും
ധാത്രിമാർമുല കുടിച്ചു കുട്ടികൾ. ൧൪

വാരിജോത്ഭവസുതൻ വസിഷ്ഠനാ-
രാജപുത്രരെ വിധിക്കു തക്കമായ്
ആദ്യമായുപനയിച്ചു പിന്നവർ-
ക്കേകിനാൻ വിദ്യകളശേഷമേകിനാൻ. ൧൫

ബാലകർക്കു നരിയെ വെടിച്ചുവെ-
ച്ചിട്ടുമൊത്തുവകമല്ല ശിക്ഷയാൽ
കന്നിനാസഹിതമായിട്ടു തെറ്റിനാൽ
വന്നിയിൽ സ്വയമുമായ് മീട്ടുകൊണ്ടാൽ. ൧൬

ബാലകന്മാർ കൃഷിവാനന്തണ്ണിൽ
സഞ്ചരമായ വെറുവിൻ ചന്തിനെ
നല്ലരീതിയിൽ നിറുത്തി; നന്ദനാ
വന്ന കുട്ടിയെയറുത്തങ്ങിനെപോൽ. ൧൭

ചൊല്ലുമെന്നുമൊരുപോലെയായിനും
പ്രേമമറിയതിന്നാലെ ലക്ഷ്മണൻ
രാമനോടു പിരിയാതെ നിന്നപോൽ
സോദരങ്ങളിളയോർക്കു മാറുമായ്. ൧൮

തങ്ങളിതമിടചേർന്ന ബാലക-
ർക്കിങ്ങിലില്ല മതമെല്ലാറ്റിലും
വയ്യാതിനികളിങ്ങി രേമാറും
ചാലനമൊഴുകുന്ന പോലവും. ൧൯

കാന്തിയും വിനയസമ്പ്രദായവും
മുന്തിനില്പൊരു നന്ദനബാലകർ
നാട്ടുകാരുടെമാനം കവർന്നതു
കാറണിഞ്ഞ ദിവസങ്ങൾപോൽ ശുഭകാന്ത്. ൧൯

നാലുവർഗ്ഗമുടലോടു മൂർത്തിയായ്
ആദ്യകാലമതിൽ വന്നതുപോൽ
രൂപമാം ദശരഥന്റെ പുത്രന്മാർ
ശോഭപൂണ്ടനുദിനം മൂത്തിന്നിതേ. ൨൦

കൈകൊടുത്തുപിതാക്കന്മാരെഴു-
ന്നീശജനസ്ഥലമാമോടെഴുന്നിറങ്ങിടൽ
ഒത്തതുമ്പി വഴിപോലെചമച്ചു കൊ-
ണ്ടാത്മകൃത്യമഖിലം കഴിച്ചിടും. ൨൧

പ്രാപ്തവേള കഴിയുമ്പൊഴുണ്ടുകൊ-
ണ്ടാസ്യമാധുരതനായകരായ്
കാവ്യനാടകവിനോദമിങ്ങനെ-
ക്കൊണ്ടഹസ്സുകൾ കഴിച്ചുമിക്കതും. ൨൨

ശസ്ത്രവും ശരകളും കവാത്തുമാ-
യുള്ളകൈവശമിതൊക്കെയും ക്രമാൽ
അഭ്യസിച്ചു മനസ്സൊടുകൂടെ-
ന്നിങ്ങനെയനുദിനം നടന്നിടും. ൨൩

രാജമൌലിനടനായകത്തിനെ-
പ്പൂർത്തിയും ചൊരികെയുള്ള ബാലകർ
വഴിപോലെ സ്വ[illegible] മുമാം
മൂത്തുചിത്തിതലെ [illegible] ഭാതിരോത്. ൨൪

ഇതുപോലെ [illegible] സമിതമോടും
യുദ്ധോപായ[illegible] വഴിപോലറിവുള്ളവനായ്
[illegible] വായ ചിലഗിരിയെ
[illegible] ന്നിതികൾമോദാൽ. ൨൫

നിശാചരപ്രകരമനോഹരാംഗി കണ്ടീ
ദിശാമുഖമെഴുവനൊന്നുപോൽ വിളങ്ങി
കശാസനാനനപതി വേണ്മ [illegible] ന്ദി
കശാസനോന്മുനികൾ തപസ്സിന്ന [illegible] ന്ദി

തങ്ങളുംമനമലാനാ [illegible] നായക-
ത്തീടുന്ന [illegible]
കൊണ്ടുവരാതെ [illegible] പറയും.
[illegible]
[illegible] പ്രാണികളൊട്ടു-
[illegible] സരോജാക്ഷനാം
കൊണ്ടാടുംപടി നാലു [illegible]
നാദിച്ചിതപ്പോൾ. ൫൨

[illegible] സമാപ്തം.

മൂന്നാം സർഗ്ഗം.

പ്രശമിത ഹൃദയാർത്തിയായിട്ടന-
ന്തരമഥ നരനാരായണാശ്രമത്തിൽ
കശ്യപനോടു നമിച്ചിട്ടന്നാളിൽ
കൗശികസുതൻ മുനി കാനനത്തിനു പോന്നാൻ. ൧

അധികതര തപോബലങ്ങളെക്കൊ-
ണ്ടധിഗതമായൊരു വസ്തുവൈഭവത്താൽ
വിസ്മയകരമാണതാ വിലോചന-
സമിതിയിൽ പറിച്ചു വിളങ്ങി മാമുനീന്ദ്രൻ. ൨

കലിതവിവിധസത്ഗുണങ്ങളായു-
ള്ളചലിതമനോഹര വൃത്തനാം മുനീന്ദ്രൻ
വിലസി നയനൻ്റെ മുൻപിലോരോ
വിധമെഴുമുത്തമകാര്യമെന്നപോലെ. ൩

കൊടിയനിയമശാലിയെത്തുണിക്കി-
ച്ചുടനടി ചെന്നതിരേറ്റു ഭൂമിപാലൻ
അടിയിണ കഴുകിച്ചു ഭക്തിപൂർവ്വം
സ്തുതികരമാഗമനം ചെയ്തിലെത്തി. ൪

അനഘതരമതിനു ശേഷമുടൻ പീഠം
ജനപതിയുടനെ നൽകി വസിച്ചുടൻ
അനവധികളരിയ സത്യങ്ങൾ കൊ-
ണ്ടുനയവിധിപൂജ്യമായ് ചെയ്തിതന്നും. ൫

നരപതിവരനങ്ങിനെയർച്ചനശേഷം
പുനരിവനെത്തൊഴുതു യോഗിവര്യനോട്
"പരമരിയതപോനിധാനമാം നി-
ന്തിരുവടി തൻ വരവെന്തു ഭാഗ്യമോർക്കിൽ. ൬

കലമതികളായ് വികാരമെല്ലാം
സമമൊടുവിട്ടു ഭവാബ്ധിയെക്കടന്ന്
ശമതയൊടു നിരാമയായ് നടക്കും
യതികളെയിങ്ങനെ കാണ്മവാൻ പ്രയാസം. ൭

അപരിമിത തപോബലങ്ങളെക്കൊ-
ണ്ടുപരിപഥത്തിൽ വിളങ്ങിടും ഭവാന്മാർ
സ്വപരിജനസമേതരായിദാനീ-
മുപരിചുമാതതരായ് വസിക്കയല്ലീ? ൮

ഇതുപൊഴുതിവിടെയ്ക്കു വന്നതെന്തി-
ന്നവസിതം മമ ഭാഗ്യമാകവേയോ?
ചതിപെരുകിയദുർജ്ജനങ്ങളാല-
ന്നധികമസഹ്യതയല്ലയോ വരില്ലേ?" ൯

നൃപവരനിതു ചൊല്ലവാക്കു കേട്ടി-
ട്ടുടനെ കരുണയൊടൻപു കൗശികൻ താൻ
കരുണയൊടനുഗ്രഹത്തെ നൽകി-
ട്ടുരചെയ്തു മനോജ്ഞ വാക്കുകളെല്ലാം. ൧൦

നൃപതിയിതിനിടെനിന്നു തെറ്റുകൂടാ-
തതിശുഭകരമോടു നാടുവാണിടേണം
മതിയിലസുഖമേശിടാതെ നിത്യ-
മനുദിനമേകാന്തമായ്പ്പരമാർത്ഥമുൾക്കൊണ്ടാൽ. ൧൧

അരചനുടനതിലും നൽകി-
യരവസിട്ടുപണ്ഡിതൻ, കറുപ്പൻ
ഉചിതതരമുപായമൊന്നുകണ്ടി-
ന്നതുമതി! ഭൂതലസ്തുതിന്ന വരന്നാൻ. ൧൨

കൊടിയതപാലനൻ ഫലങ്ങളിൽപ്രാ-
ന്തരയവനതിന രാജ്യമേകി നിത്യം
അരുവിയിലമ തപസ്വിമാരിൽ
പെരുമഴമാനവർചെന്നാഴിക്കേവണം. ൧൩

മുനികളുടെ തപസ്സിനെത്തടുപ്പാൻ
കൊതികലരുന്ന ദുഷ്ടജന്തുജാലം
ഹൃതമദ്ധ്യമിവരെന്നതിന്നു ദാനി-
സ്തുതിയുമൊഴിഞ്ഞു വിധിച്ചു വേട്ടയാടാൻ. ൬൪

നരപതിയുടെ നീതിയൊക്കെ നന്നായ്
പരിചയമുള്ള മുനിക്കൊരായതെല്ലാം
പറവതിനു പറയേണ്ടതില്ലപക്ഷേ
... പുത്രിയാളുള്ള കാരണം കഥിക്കാം. ൬൫

സുരപിതൃനികരപ്രസാദസിദ്ധി-
ക്കൊരു യജ്ഞമതൊന്നു നടത്തിടുന്നു ഞാനും
നരവര! തവ പുണ്യമാർന്നൊരക്ഷ-
ണമതിനെപ്പൂർത്തികരം ചെയ്യുവേണം. ൬൬

ജനിച്ചവൻ സുബാഹു, മാരീ-
ചനെന്നതരിച്ചുവിട്ടെപ്പോഴും നിത്യം
... ബാധ്യപൂർത്തിയെക്കാ-
ണ്ടെയാക്കിയുപദ്രവമേകിടുന്ന കഷ്ടം! ൬൭

രുചിരതരമൊരസ്ത്ര തല്പരനായ്
രുചി സതതം വരിക്കുന്ന യജ്ഞവാടം
രുചിയകലെ വെടിഞ്ഞ ദുർന്നരം, സം-
കുചിതപ്പുറൊന്നാക്കിവച്ചു കഷ്ടം! ൬൮

അന്നിവരാസുരന്മാരിതന്റെ ...
നനവാത്ത പൊരിയും പലരത്ര്യ...
ഞാനവരുടെ മഖം കാക്കുവതിന്നു
മനസ്സിവിടെയ്ക്കുണ്ടിച്ചതിങ്ങല്ലീ? ൬൯

സ്ഥിതിയുതമായ മാനവന്റെ ദേവ്യ
മൊഴിയുമസ്ത്രം പ്രകാശ്യമായ് ...
തരമില്ലതായ് ചൊന്നതിന്നോ!
കരുതി പറഞ്ഞിടുകല്ലു ഞങ്ങളെല്ലാം. ൭൦

കമനികളുടെ ശ്രേഷ്ഠ! [illegible] നീക്കി
ത്രിപുര പാൎശ്വതന്നടെ [illegible] ചെയ്യാൻ
പുരുകൃപയൊടു ദാമനെസ്സുരചേ! നീ
ഝടിതി സമക്ഷണമാക്കണമായ്യുവേണം. ൨൦

സ്മൃതിവിധികളെയാൻ മറിരീൻ
ശ്രുതിപഥമാം വചനാഃ ശ്രവിച്ചുനേരം
ഏതി വനിതയുടെ ശബ്ദനാദ പോലെ-
ന്ദ്രശ്വേതെഖോദിതിനാൻ. ൨൧

ദിനകരകുലകരാധീശൻ വസിഷ്ഠൻ
മനസി വിശേഷമശേഷമോൎത്തു കണ്ട്
ലഘുമനടെ മുനിയിപ്രകാരം
വിശദതരം തിരുവായ്മ സമസ്തം. ൨൨

നൃപവര! നിജമാനസേ വിചാരം
കരുതിയതിൻവഴി കേൾക്ക സാമ്പ്രതം
സകലിതമതി ശങ്കരാദിസൂൎയ്യൻ
സമസ്തലോകചരാചരഗമ ചന്ദ്രൻ. ൨൩

അവനിപതി ലക്ഷ്മണൻ മനോജ്ഞാ
മേഖലകൾ പരഞ്ജതാന്മജർ
ത്രിപുരനിതംബിനീ തനയൻ
ഫലിയൂരമൈകയിൽ വിളങ്ങിടുന്ന ചക്രം. ൨൪

ത്രിപുരസുന്ദരിയായ നാമ
ഭഗവതിയും ഗുണഗണഭൂതയായാൾ
ജപനിയമാദികളാൽ ഭജിച്ചു വാനി-
ക്കാരിണസൂനൻ വരവരദിക്കാനാം കേൾ. ൨൫

തപരിക മരതകം ഭഗവന്യനാക്കൊ-
ന്നമരകുലത്തിനോടും കൂടും മരിച്ചാൻ
അവികളുപനാപഖരിപ്രകാരം
ഭുവനത്രിലോകിൻ സുതരാശതോടെക്കൊടു നീ. ൨൬

മതിയിലിതഖിലം നിനച്ചു നാഥഃ
സ്തുതിയൊടു രാമനൊ നീയതല്ലീ [illegible]
ഇതി ശ്രുതമൊഴി [illegible] ശമിച്ചു ഭൂപൻ
പതിമിച്ചു [illegible] ലൊരാരൾ പാദും. ൬൭

പൃഥുവിഷയവിരക്തതാം ഗുണാങ്കം-
കൃതവയോഗബലേന ശത്രുനാശം
പരമപുരുഷനൊ നിയോഗശക്ത്യാ
സപദി കൌശികനോടുകൂടെ വിട്ടാൻ. ൬൮

ജനകനൊടു യാത്രയും പറഞ്ഞു
കുശികസുതൻ കരമോ വസിച്ചൊരാശ്രമം
ചുമ്മതയെഴുമക്കുമാരകന്മാ-
രിതവരെയും ഗമരേറു താൻ നടന്നാൻ. ൬൯

അഥ ദശരഥപുത്രരോടു മല്ല്യ-
പഥസ്ഥലമെഴു [illegible] മുനീന്ദ്രനേവം
"അയമതിബലയെന്ന [illegible] മന്ത്രം
നലമൊടു നിങ്ങളും പഠിച്ചുകൊൾവിൻ" [illegible] ൭൦

ഇതി പുനരതുമൊഴി യോഗിവര്യൻ
കൃതുകമിയന്നു കൊടുത്തു വിദ്യതന്നും
പരിചിലതിബലയോടു [illegible]
ഗരിമ [illegible] ൭൧

പുനരപി [illegible] പുരുഷൊടു [illegible]
മുനിതിലകൻ [illegible]
ക്ഷിതിയിൽ [illegible]
ജനമതിദിവ്യമായ [illegible] ൭൨

അഥ ഖലു സരയൂ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ൭൩

കമലഭവനാനന്ദഹേതുവാം
പ്രഥമമിയന്ന സുകേതുവിന്നു മുന്നം
ഒരു മകളുളവായി താടകാഖ്യാ
പുനരവളെച്ചിതമൊത്തു വേട്ടു സുന്ദൻ. ൩൭

അവളുടെ മകനായ് പിറന്നു മാരീ-
ചനുമഥ സുന്ദനസ്യ ശാപശക്ത്യാ
ഘടജനിതനെക്കണ്ടു മൈത്രാ-
വരുണിയൊടൊന്നു പകച്ചു തത്ര. ൩൮

കലശഭവനനാന്നകൈതവപാതം
ചലനമതും ഉന്മത്തിയും ലഭിച്ചു
അവരയുതാകൃതിരാക്ഷസരെക്കാ-
ണെവരതിയാത്ര ധ്വനാദിനോക്കിടുന്നു. ൩൯

അനവധി നരവാജിപ്രകരമാംസ-
ഭ്രുവമറിയുന്നൊരു യാതുധാനനാരി
മമ തപവധം പാരമെന്നു ചൊല്ലി-
ട്ടിതചി വിട്ടുകൊണ്ടു ജാനകിയേ പുൻ. ൪൦

അയി! നിശമയ രാഘവ! നീയി-
ന്നവളെ വധിച്ചു വിപത്തൊഴിക്കവേണം
മുനിയുടെ മൊഴി കേട്ടു പെൺകൊലയ്ക്കാ-
യ്ക്കഥ പതിയൊന്നു മടിച്ചുറച്ചു നിന്നാൻ. ൪൧

കരികളുന്നു കണ്ടു പണ്ടു [illegible] ന്ദ്രി- രമെള്ള
കലശത ചോരൻ [illegible] നരയ്യുമോരം
പ്രവൃത്തിയും മൈനാകശ്രുതം
പരിണതിയിങ്ങിനെ [illegible] പ്രഖ്യാതൻ.

രഘുവിനുടെ വ [illegible] ധൈര്യം
വി [illegible] വിട്ടിതു നാകചന്ദ്രനപ്പോൾ
അത [illegible] നിച്ചു [illegible] പോലെ ചാപം
മത [illegible] കാണ്ഡി [illegible] കൊണ്ടു സമ്മതിച്ചു. ൪൩

രഘുവരനുടെ ശിഞ്ജിനീ നിനാദ
ലഘുതരമൊത്തു സുകേതുപുത്രിയുള്ളിൽ
പകയൊടു റുളി കാളരാത്രിയെപ്പോ[illegible]
ലികലിനടുത്തിതു നിരവരൈതുല്യ. ൩൨

[illegible]രമയുടെ ശ്രുതിപൊഴിഞ്ഞു
പൊന്തര വീണ മഹീതലങ്ങൾ [illegible]
അപ്രമിതയിതിന്നവന്നിടുമ്പോ-
ട്ടം വ്യതനന[illegible]ങ്ങു കണ്ടോർ. ൩൩

[illegible] ചാത്തിരെന്നിൽ
[illegible]ശികസുത[illegible] ച്ചുട്ടത്തിടുമ്പോൾ
[illegible] കൈകളെവിരല്ലോ
[illegible]ടുത്തു ചാമ്പിതീച്ചപോലെ. ൩൪

[illegible] കൊണ്ട-
[illegible] ടിച്ചുതച്ചുവമ്പിൽ
പിന്നവനതിൽ നിന്നുഴ[illegible]
[illegible]. ൩൫

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] വിട്ടിതു സായകങ്ങളെന്നു. ൩൬

[illegible] പോൽ [illegible]
[illegible] ചാരത [illegible]
[illegible] കപ്പൽ [illegible]
[illegible] ൩൭

ഉടനി രഘുവരന്റെ ബാണ[illegible]
ട്ടവനിയിലങ്ങവളാശു വീണനേരം
വനവൃഷഭ ഗണാനനൻ പ്രതിപ്പി[illegible]
ച്ചുത ജയകപ്പിയുമൊന്ന[illegible].

നിരുപമഭയമോടു മൊട്ടുപാന്ഥം
സപദി തകർച്ചുമ നെഞ്ചിലാത്തിവാട്ടം
ഉടലടിമുടി രക്ത ചാർത്തിനാൽതെ-
ച്ചുടനൊയുമെയിലു ജീവിതാവസാനം. ൩൯

പുകൾ പെരിയൊരു വാമനാശ്രമത്തെ
ഉപവതികണ്ടു കഴിഞ്ഞ ഇന്ദ്രവൃത്തർ
നിജമനസി മറന്നിരിക്കിലും താ-
നതുപമയാക്കിമൊരാസ്ഥ പൂണ്ടു നിന്നാൻ. ൪൦

ഇതി പലപല നല്ലനല്ല ദേശം
കതികുതുകത്തൊടു കണ്ടു രാഘവന്മാർ
ചെറുതുവഴി നടന്ന ദേശമോരോ-
ന്നൃഷിയൊടുമൊന്നു തപാശ്രമം ഗമിച്ചാർ. ൪൧

മുനിവരനൊട യജ്ഞദീക്ഷ പൂണ്ടാർ
നൃപസുതരെയുമൊട്ടു കാത്തു നിന്നാർ
രവിശശികൾ ദിവാനിശം സ്വകാന്തി
പ്രപൂരിക കൊണ്ടുലകത്തെയെന്നപോലെ. ൪൨

കടുനിണമൊഴുക്കികൊണ്ടു ഹോമകുണ്ഡം
ഝടിതി നനയ്ക്കുന്നതു കണ്ടു രാജകന്മാർ
കിടുകിടനെ വിറച്ചു കൈവെടിഞ്ഞാ-
രൊട്ടുവിൽ മഖക്രിയയെ ഭൂസുരന്മാരൊട്ടും. ൪൩

നൃപനൊട്ടുമഥ വില്ലുമായഗ്രജന്മാ
കരമതു തുണിയിലാക്കി നോക്കി വാനിൽ
കഴുകുകളുടെ പാകം വരുമ്പോലെ-
കൊടിയിളകുന്ന നിശാചരാൽക്കുലത്തെ. ൪൪

ഇതുവരെ വരില്ലെന്നു നായകന്മാ-
രെതൊരു കൊലമുന്നിട്ടു താമ
അറിവരെയുമന്നു ...
നെതിരിടുകില്ലൊരു ... വെൽവാൻ. ൪൫

ഭാഗ്യപതിയഥ വായുദൈവതാ,
മംഗളതരമെന്നു ജപിച്ചുയർച്ചു ധീമാൻ
മലയൊടു സമനായ ഗന്ധേഭജൻ താ-
നിലയണ്ടുപോലെ പറന്നുവീണു ദൂരെ. ൫൬

പടമണ്ടലെ ... ക്ഷാരകത്വാ
പൊരുതു സുബാഹുവിട്ടതു കണ്ടു രാമൻ
അനലാസ്ത്രമുടൻ പതിച്ചു കൊണ്ടു പക്ഷി-
പ്പുറമേ പതത്രികൾക്കതായ്. ൫൭

...യമാൻ മോഹിതനോ-
...ട്ടാതു വെട്ടു വന്ന മൂലം
...ബന്ധയോഗ്യരാകും
...തു പലാശരബന്ധിമാരായ്. ൫൮

...തിവരഭയന്തരന്മാരെല്ലാ-
മെയ്ഴിച്ചോരു ഭൈമവിക്രമത്തെ
...ചിലതം പൃക്ക്ഷ്ടിയമ്മണം
...ലിൽ സുഖമോടു നിർവഹിച്ചാർ. ൫൯

...ശരികമുനാഥസത്രമേവം
...രാട്ടു കാതതൾചെയ്തു രാഘവനായ്
...ഉവാച്ചു മൈഥിലൻ താൻ
...തകാണെന്നൊരുച്ചു ചിന്തി. ൬൦

...ണ്ണു ഹൊപ്പു കൂട്ടി-
...നിയെക്കണ്ടിച്ചിതനാമം
...ഞായാൻ കൊതിക്കെ
ത്രൈ... ...ദ്ദേശ്യപ്പോതു മുനീന്ദ്രൻ. ൬൧

അധിപപദമുഷിച്ചും ... ർ സാകീതം
ചർ ... തുടങ്ങിന ... ഷോന്നഭ
കതിതിപതിതനായക ...
വഴിക്കിലൊഴിപ്പുറിതങ്ങളൊരു ... പാൽ. ൬൨

വിധിയുടെ മകനായ് കശ്യപനാകും
ക്ഷിതിപതിവര്യൻ മക്കളായ് പിറന്നാർ
ബലമുടയ കശ്യപനാദി [illegible]-
ഉലസിത വിട്ടവർ നാട്ടിൽ വാണാർ. ൩൩.

കശ്യപന്റെ സുതരിൽ ദ്വിതീയനാമ-
ന്നൃപതിലകൻ കശ്യപനാനിപ്പൊഴേറ്റം
സുരയുവതിക്ക് [illegible] ചേർന്ന-
ഞ്ചിതപത്തു കന്യകാരത്നമാക്കി.

അവരുടെ വടിവൊത്ത [illegible]
തരുണിമ വന്നൊരു നാളിലൊരിച്ച്
അവർക്കൊരു [illegible]
വിനയമൊടവർ [illegible].

അവരുടെ നില കണ്ടു [illegible]
ഞെനിയനായ് [illegible]
അവർക്കൊരു [illegible]
കരങ്ങളിൽ [illegible] കന്യയേർത്തു. ൩൬

ശമദമനിധിയായ ചൂരിസൂന-
ക്ഷിതിരമണന്നു കൊടുത്ത കന്യമാരെ
അവരെല്ലുമുതൽ മുമ്പിലേതിലേറ്റം
പ്രവരവപുസ്സൊടുമൊപ്പമസിച്ചു വാണാർ. ൩൭

ഒരു മകനുമവർക്ക് വരണമെന്നാ-
നരപതിയൊരു കശ്യപനോടുള്ള പിന്നെ
ഗുണജനകൃപയാൽ [illegible]
പുരു ഗുണമുള്ളൊരു [illegible]. ൩൮.

മുനിവരന്റെ പൂർവ[illegible]
കനിവൊടു കേട്ടൊരു [illegible]
നിറമുള്ള നിമിഷ [illegible]
ട്ടനുജനൊടും [illegible] നാൻ. ൩൯

അതുനേരമഥ പൂർവ്വദിക്കുപുരസ്ത്രീ-
തിലകമുഖമൊന്നു വകഞ്ഞിവരിട്ടപ്പോൾ
ഒരു മിഴി നിവൃത്തി നടത്തി-
സ്സുതടിനീതടമാശ്രയിച്ചു മെല്ലേ. ൩൧

കനകഗിരിവരൻ്റെ കന്യ പൊററ-
ത്തുമഹിനാമലസ്സൂതു പുത്രിമാരശേഷം
നാരായ... ... ശങ്കരൻ തൻ
ട്ടരം കൃതിൽ ... ഹിമപ്രയാസാൽ. ൩൨

...ിനിമ വീണിറങ്ങി മെല്ലെ-
...ന്നപസ്സിയലുന്ന ജനമോടും
... പാരമ ലാളിപ്പൂന്നം
...പുരുഷ ...പെരുതുടങ്ങി. ൩൩

മകരഗിരിവര...മന്ദിരമായി-
...കുമാരകന്മാർക്കമ്മാർ
...തുടെ സച്ചരിത്രമെല്ലാ-
...ന്നരുതുനോട്ടു യോഗി ൩൪

(വിശേഷകം.)

...പ്രയാസമിതിനൊക്കെ...
... ...ചാപ്പതെത നോക്കിനാൻ
... ... കേൾക്കുവാൻ കൊതിച്ചു-
... ...ഞ്ചണകയാൽ മുനീന്ദ്രനാഥ. ൩൫

യുതനായ് ... ...ിടാതെ
ജനകനു ... ...കല്ലിട്ടപ്പോൾ
വനവനവല്ലു ... ...ന്യതനകം-
ഞങ്ങ...സുതരാ... ...വശത്തെ. ൩൬

പരമഹരിതമുള്ള ... സ...
പതിയോട്ടു കല്പന ...
സുരവരനൊ വധിക്കരാവ്...
ടൊരു മകനെക്കരുതിനാപം തുടര്... ൩൭

അവളുമുപൊഴുതിക്കരപ്പുവാക്യം
വനമതിൽ വണിരു നല്ല നിഷ്ഠയോടും
വചരിപ്പുവനു കേട്ടു ദായയാ തൻ
പടിപു മറച്ചുവളൊകടുന്നു കടീ. ൩൩

വിട്ടപണികളെടുന്നു വാണകാലം
മട്ടമൊഴിയാളൊരുനാൾ മനം മറന്ന്
മുടികളെയടിവച്ചിടേണ്ടെടിക്കിൽ
ശ്ശാന്തയൊടുണ്ടനൊ വച്ചുവന്നിതപ്പം. ൩൪

പിശകിലവളുലയെന്നുകണ്ടി-
ട്ടശനിധരൻ മുഖകടന്നുപോനാൻ
ശിശുകലമതെഴുപണ്ടുമാക്കി-
ക്കാവലതയോടു പുറത്തുപോന്നാശക്രൻ.

തൊഴിവിതമുറിഞ്ഞു മണ്ഡമേഴും
വലരിപുതന്നൊടു നല്ലവാക്കചൊല്ലി
ഗാനമുണ്ടു മനസമൊക്കി-
ച്ചുധിസുരലോകമതുപൂകായിതനാൾ. ൩൬

പുനരിവിടെ നിശാലനാകമെകൽപ-
കനമരകേറിയ രാജ്യപാനി തീർത്ത്
അതിനൊരനേ നാമയെമെകി-
ട്ടവനിവിടെച്ചിലനാൾ രമിച്ചു വാണാൻ.

കശികസുതനിളം പറഞ്ഞു പിന്നെ-
ക്കശലതപെട്ടുരി കരച്ചു വാഴും
നൃപനടെയുപചാരകൃത്യമെല്ലാം
മമപ്പുത്രനായ് പരിഗ്രഹിച്ചാൻ. ൩൮.

അവരെവിടെ നയിച്ചു ശുദ്ധിചെയ്തി-
ട്ടുഷസി ഖഗോചിതകൃത്യവും നടത്തി
ജനപദവായു ... പിന്നി-
ട്ടൊരു ശ്ലഥരേഖ ... സന്ധ്യയോടെ. ൩൯.

മുനികുലവരനായ ഗൌതമൻ* തൻ
മനവിയഹല്യ തപസ്സൊടും വസിക്കും
വനഭുവി കൗശികാത്മജൻ കനിഞ്ഞാ-
മനുജകുമാരരൊടും കടന്നു പിന്നെ. ൫൩

സുരവരനുടെ ചെയ്ത്ത് കണ്ടു നേരെ
പരുഷതരം മുനി നൽകിയോരു ശാപാൽ
അവനിയിലൊരു പാറയായ് കിടപ്പോ-
രവളുടെ [illegible]റിഞ്ഞു രാമദേവൻ. ൫൪

[illegible] കല്മഷങ്ങളാം വേര-
റ്റിന്നിവൾക്കു [illegible]ണമെന്നുറച്ചു ദേവൻ
ത്രിദശപതി[illegible] വിന്യസിച്ചാൻ
[illegible]ണ്ണെഴുന്നേറ്റിതഹല്യാ. ൫൫

[illegible] ശുദ്ധ ജലപ്രയോഗമെന്യാ
നന്ദിയോടു ചേർന്ന വിരൂപയായ താനീ
[illegible]ണജലപ്രയോഗമെന്യാ
[illegible]ണതന്നിലന്തരാ വിശേഷം. ൫൬

പറയാം തപസ്സിലിരിപ്പവർക്കോ
യാത്രാഗതിയെന്നായ ചൊല്ലിനൊക്കെ
[illegible] ചെയ്യുമുപായമതായി
[illegible]ളൊരു വിസ്മയമോർത്തുവരെ. ൫൭

അതിൽ പുണ്യപൂരത്തിനെയറികെനിറ-
കവിച്ചു തൻ നെഞ്ചകത്തിൽ
സീതാപ[illegible]ം നിറഞ്ഞുള്ളൊരു കളികളൊടും
തല്പം കൂപ്പി വേഗാൽ
രാമാവൃതം ധരിക്കുന്നൊരു മുടിമണിയാം
താപസസ്ത്രീ തന്നീം
രാമാദരം ലഭിച്ചിട്ടഥ നിജപതിയോടൊത്തു
വാണാൾ സസൌഖ്യം. ൫൮

മൂന്നാം സർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ശ്രീ.

രാമചന്ദ്രവിലാസം.

ആദ്യത്തെ മൂന്നുസർഗ്ഗത്തിന്റെ വ്യാഖ്യാനം.

വ്യാഖ്യാതാ.

അഴകത്തു് മ. രാ. രാ. ഈ. പത്മനാഭക്കുറുപ്പവർകളുടെ ശിഷ്യൻ

കൊല്ലം മലയാളം ഹൈസ്കൂൾ മാസ്റ്റർ

ആർ. മാധവനുണ്ണിത്താൻ

ഒന്നാംപതിപ്പ് കാപ്പി ൧൦൦൦.

കൊല്ലം.

ശ്രീരാമചന്ദ്രവിലാസവ്യാഖ്യാനം

ഒന്നാം സർഗ്ഗം.

ശ്ലോകം—൧. മാർത്താണ്ഡദേവ(സൂര്യ)ന്റെ. മഹാകുല(വംശ)ത്തിന്റെ കീർത്തിയെ പ്രതിഷ്ഠിക്ക (വിളങ്ങിക്ക)ന്നവനായി, മഹാത്മാവ് (സർവ്വചരാചരസ്വരൂപൻ) ആയി, മായാവിലാസ(പ്രകൃതിയുടെ വ്യാപാര)ത്തെ നിർവഹിച്ചവനായി, ദിവ്യ (ദേവാംശഭൂത)നായ, ശ്രീരാമസ്വാമി ജയിക്കണം എന്ന് വസ്തുനിർദ്ദേശസ്വരൂപമായ മംഗലാചരണം.

മാർത്താണ്ഡവംശ മഹാരാജാവിന്റെ വിശിഷ്ടവംശത്തിന്റെ കീർത്തിയെ (ഒരു കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിമാരെ എടുത്തു വംശലോപം വരാതെ) നിലനിർത്തുന്നവനായി, മഹാത്മാവ് (ശൌര്യാദി സൽഗുണങ്ങളോടുകൂടിയവൻ) ആയി, മായാ=ലക്ഷ്മിയുടെ (കാന്തിയുടെ) വിലാസത്തെ (ശോഭയെ) വഹി (ധരി)ക്കുന്നവനായി, ദിവ്യൻ (ദേവജനസ്വാമി) ആയിരിക്കുന്ന ശ്രീരാമ (ശ്രീരാമവർമ്മ)ദേവൻ (മഹാരാജാവ്) സന്താനങ്ങളോടുകൂടെ വാണി(വിജയി)ക്കണം എന്ന് ശേഷാർത്ഥം.

ശ്ലോകം—൨. നമസ്സ് ഉമാവല്ലഭനും അല്ലെങ്കിൽ നമസ്സുമാവല്ലഭനും എന്ന് ശിവപരമായും വിഷ്ണുപരമായും, സന്ധിഭേദേന രണ്ടുവിധം പദച്ഛേദം ചെയ്തു ഉദ്ദേശിക്കുന്നു. മഹേശൻ നമുക്കുള്ളാകുന്ന ഉക്തികൾ=വാണികളും സൂക്ഷ്മാർത്ഥങ്ങളും. വാക്കാകുന്ന അമ്മ=സരസ്വതി. വാക്ക്=സ്വാധീനം. അമ്മ (ഗ്രന്ഥകാരന്റെ മാതാവ്) എന്നുകൂടി അർത്ഥം ഉണ്ട്.

ശ്ലോകം—൩. ഗുരുപ്രസാദം=ഗുരുക്കന്മാരുടെ പ്രസാദം. (അനുഗ്രഹം.) ഗുരുവായിരിക്കുന്ന(വലുതായ) പ്രസാദം=തെളിച്ചം, (അന്തഃകരണശുദ്ധി) എന്നും. ശ്ലോകാഢ്യന്മാർ=കാവ്യകർത്താക്കൾ. അല്ലെങ്കിൽ കീർത്തിമാന്മാർ. ദേശികർ=ആചാര്യന്മാർ (വാത്മീകിപ്രഭൃതികളെന്നുകൂടി ആശയം.) പ്രമാണിക്ക=മാനിക്ക, യഥാക്രമം എന്നും. ഏകാഗ്രചേതസ്സ്=ഏകാഗ്രമായിരിക്കുന്ന (അനാകുലമായും ഒന്നിൽതന്നെ പതിഞ്ഞതായും ഉള്ള) മനസ്സ്.

ശ്ലോകം—൪. മിത്രാന്വയം=മിത്രന്റെ (സൂര്യന്റെ) അന്വയം (വംശം). ഉർവ്വീഭൃത്തിലകം=ഉർവി (ഭൂമി)യിങ്കലെ രാജാ-

ടികൾ (ഉഗ്രന്മാർ) രാജശ്രേഷ്ഠന്മാരെന്നു താല്പര്യം. വിസ്താരി= പരപ്പുള്ളതു്. ഉത്തരകോസലം=(ഭാരതഖണ്ഡത്തിൽ നേപാളത്തിന്റെ തെക്കുപടിഞ്ഞാറുള്ള) ഒരു രാജ്യം. പ്രഖ്യാതം=ഏററവും കീർത്തിപ്പെട്ടതു്.

ശ്ലോകം—൫. അയോദ്ധ്യ=യോദ്ധ്യയല്ലാ (ആക്രമിപ്പാൻ വഹിയാ)ത്തതു്. സാമ്പരായകം=ആയ്‌വരാര (ആയ്‌വരുള്ളതാ)യ പേർ. ഇതു്=ഒരു രാജധാനി.

ശ്ലോകം—൬. സപ്താധിരാജൻ=ഒന്നാമൻ. ഫണാസദഫണത്തി (പത്തി)കൾ ഇരിക്കുന്നതു്. പൂഴിമാതു്=ഭൂമി. ലലാടമേരം=തിരുനെററി. ഭൂതിവിലാസം=ഐശ്വര്യസമൃദ്ധി.

ശ്ലോകം—൭. ഭൂവാനീശചരന്മാർ=ഭൂമിയിലെ ജ്ഞാനികൾക്കു് (രത്നാകരന്മാർ) ദേവേന്ദ്രന്മാർ. വൈജയന്തം=(ഇന്ദ്രന്റെ മാളിക) എന്നുള്ള സമാനത്തി(ഗൃഹത്തി)ന്റെ. പ്രതിമരായ=(പ്രതിമ)കൾ.

ശ്ലോകം—൮. നാകപാലലോകം=സത്യലോകം. സാപക്കെതിർക്ക. സകല=സകലലോകം.

ശ്ലോകം—൯. ആതമനാ ത്വഷ്ടാരർ=അത്താവി(ന്റെ)ന്റെ അനുഭവ(വംശ)ത്തിൽ ജാത(ജനിച്ചവ)ർ. പോനൽക്ക=പോനൽക്കേണ്ടതു്. ആതിഥ്യം=ഉപചരിക്കാനതിന്നായിട്ടുള്ള സല്ക്കാരം. കൊള്ളുക=സ്വീകരിക്ക. ആളിക്ക്=അയോദ്ധ്യയ്ക്കു് ഉപരിഭാഗം. ആധിപത്യം=സമതാധിക്യം.

ശ്ലോകം—൧൦. സേവിക്ക=അധിവസിക്ക(ആ)കട്ടിക്ക, ആശ്രയിക്ക എന്നും. നിർവാണം=സുഖം (ആ)ആരോഗ്യം, മോക്ഷമെന്നും. (ചന്ദ്രകാന്തമണി തോരണമൊരുള്ള ഭാവ ഘാതാസം വിശിഷ്ടപ്പം വിക്കലപ്പെടാരി ജകോനാവ്ശം വ എന്ന വൈരുദ്ധ്യസിദ്ധാന്തം) ഇവിടെ=ഇവിടെ(അയോദ്ധ്യയിൽ)

ശ്ലോകം—൧൧. പ്രാകാരകുഡ്യങ്ങൾ=കോട്ടമതിലുകൾ. വർണ്ണങ്ങൾ=നിറങ്ങൾ. അക്ഷരങ്ങളെന്നും. രം=വെളിയട, ദേഷമെന്നും. നേരാംവണ്ണം=നല്ലവണ്ണം, സത്യമാംവണ്ണമെന്നും. ഇതു=ഈ രാജധാനി.

ശ്ലോകം—൧൨. താരാപഥം=നക്ഷത്രമാർഗ്ഗം. സൌധശിരോഗ്രഭാഗം=മാളികയിലുള്ള വാതലിന്റെ മേൽഭാഗം. ഹിമാംശു=ചന്ദ്രൻ. ആരാൽ=സമീപത്തു്. ശൂരാരി=പരമശിവൻ. ഇതു്=രാജധാനി.

ശ്ലോകം—൨൩. അന്തഃപുരസ്ത്രീജനലോചനം അന്തഃപുരത്തി(അരമനയി)ലുള്ള സ്ത്രീജനത്തിന്റെ ലോചനം (കണ്ണ്) സൌധം=കോട്ട.

ശ്ലോകം—൨൪. വൃന്ദാരകേന്ദ്രൻ=ദേവേന്ദ്രൻ. സാകേതപുരം=അയോദ്ധ്യാപുരി. മന്ദാകിനി=ആകാശഗംഗ.

ശ്ലോകം—൨൫. ദിവ്യത്വം=ദിവ്യമായു എന്നുള്ള അവസ്ഥ. ദിവ്യം=ശോഭായമാനം, ദൈവികമായുള്ളതെന്നും. ഉദധി=സമുദ്രം. സേവിക്ക=ആരാധിക്ക, കുടിക്ക എന്നും. മാലിന്യം=അഴുക്ക്, കല്മഷം എന്നും. മഹിതം=ശോഭനം. പ്രസാദം=നൈർമ്മല്യം. മഹാത്മാക്കൾ=ഓജസ്വികൾ (വലിപ്പമുള്ളവർ) നിഷേവ്യർ=നല്ലവണ്ണം സേവിക്കപ്പെടേണ്ടവർ.

ശ്ലോകം—൨൬. പ്രജാധിപൻ=പ്രജാപതി. സുജാത=ശോഭന. അജക്ഷ്മാവല്ലഭൻ=അജനെന്ന പേരാ (രഘുവിന്റെ പുത്രനാ) യ ക്ഷ്മാവല്ലഭൻ=(രാജാവ്.) പംക്തിരഥാഭിധാനം=പംക്തിരഥനെന്നുള്ള അഭിധാനം=(നാമധേയം). ഏല്ക്ക=സ്വീകരിക്ക.

ശ്ലോകം—൨൭. മനുസ്മൃതി=മനുവിന്റെ സ്മൃതി. (നീതിശാസ്ത്രം) അനുസ്മരിക്ക=അനുവർത്തിച്ചു ചിന്തിക്ക. അസമന്തത്=എല്ലാടവും.

ശ്ലോകം—൨൮. ഈതികൾ=ഈതിബാധകൾ. (കിളിവാതു കിളിച്ചുത എലി ചാഴി ശലഭങ്ങളും അയൽരാജാക്കന്മാരും ഈതിബാധകളാറുപോൽ) ചൌര്യപ്രവൃത്തി=മോഷണത്തൊഴിൽ. കൈക്കാണം=കൈക്കൂലി. കോഴ=ല്ലോൽ.

ശ്ലോകം—൨൯. ഉദാരസാരം=ഏറ്റവും മഹത്വമുള്ളത്. സാശക്തിത്രയം=തന്റെ മൂന്നുശക്തി. (പ്രഭാവശക്തി, ഉത്സാഹശക്തി, മന്ത്രശക്തി)

ശ്ലോകം—൩൦. വല്ലായ്മ=മനഃപീഡ. മന്ത്രജ്ഞന്മാർ=രാജ്യകാര്യങ്ങളെ സൂക്ഷ്മമായി അറിഞ്ഞവർ, (രഹസ്യസമ്മന്ത്രമറിഞ്ഞവൻ എന്നും)

ശ്ലോകം—൩൧. ദശരഥമഹാരാജാവിന്റെ എട്ടു മന്ത്രിമാർ:—ജയന്തൻ, ധൃഷ്ടി, വിജയൻ, സിദ്ധാർത്ഥൻ, അർത്ഥസാധകൻ, അശോകൻ, മന്ത്രപാലൻ, സുമന്ത്രൻ. സാഷ്ടാംഗപാതം=എട്ടു അവയവങ്ങളും പതിയത്തക്കവണ്ണം. (നെററി, മാറ്, രണ്ടുകാൽമുട്ട്, രണ്ടുപാദം, കരാഞ്ജലി.)

ശ്ലോകം—൩൨. പരിഗ്രഹിക്ക=കൈക്കൊള്ളുക. അങ്ങേ-

ശമ്പരൻ=അസുരരാജ്യത്തിലെ (ദൈത്യപാലൻ) രാജാവ്, വൈദിക-കർ=ഋത്വിക്കുകൾ.

ശ്ലോകം—൨൩. വചിക്ക=പറക. ഇത്=യാഗകർമ്മം. വരിക്ക=അപേക്ഷിക്ക. വരിഷ്ഠം=ഏററവും ശ്രേഷ്ഠം. നന്ദനകാമയാഗം=പുത്രൻവേണമെന്നുള്ള ആഗ്രഹത്തോടുകൂടിയ യാഗം.

ശ്ലോകം—൨൪. സത്രം=യാഗം. ഉപേതമോദം=സന്തോഷത്തോടുകൂടി.

ശ്ലോകം—൨൫. സശോകൻ=ശോക(ദുഃഖ)ത്തോടു കൂടിയവൻ. വിശങ്കം=ശങ്കയില്ലാതെ.

ശ്ലോകം—൨൬. ചെയ്തിട്ടില്ലാത്തകൃത്യം=നാമധേയത്തിനനുസരണമായ പ്രവൃത്തി, (സഫലകരണം). സഹകാമസേവ്യം=ദേവന്മാരിൽക്കൂട്ടം.

ശ്ലോകം—൨൭. മഖം=യാഗം. അംഭോജസംഭവൻ=ഭാരതീപതി. പ്രകാണ്ഡം=വൃക്ഷത്തിന്റെ കൊമ്പുകൾ. കല്പകാമം=കൊമ്പ. സുതരാം=ഏററവും.

ശ്ലോകം—൨൮. മാനം=കീർത്തി, ഗൗരവശ്രീ, സ്മരണയുണ്ട്. ചാതുര്യം=ചതുരത.

ശ്ലോകം—൨൯. വിരിഞ്ചവാദിപ്രകാരം=ബ്രഹ്മാവുകളരുളുന്ന സ്തുതിവാക്കുകളുടെ കൂട്ടം. മധു=തേൻ. മധുപാളി=മധുരമാകുന്ന ക്കൂട്ടം.

ശ്ലോകം—൩൦. കുംഭസംഭവൻ=അഗസ്ത്യൻ. ഡിംഭന്മാർ=ചെറിയവരായ. (വെള്ളം അഗസ്ത്യന്റെ സാന്നിദ്ധ്യം കൊണ്ട് ശുദ്ധമാകുമെന്ന് പുരാണപ്രസിദ്ധം).....ഉദയേ ച മുനേരഗസ്ത്യനാമ്നഃ കുസുമായോഗമലപ്രദൂഷിതാനി ഹൃദയാനി സതാമിവ സ്വഭാവാൽ പുനരംബൂനി ഭവന്തി നിർമ്മലാനി, (വരാഹസംഹിത)

ശ്ലോകം—൩൧. കളകന്യാകാന്തം=കയറിൽക്കാണും.

ശ്ലോകം—൩൨. പുത്രീയസത്രം=പുത്രകാമേഷ്ടി. ശാന്താപതി=ശാന്തയുടെ പതി. ശാന്ത=ശാന്തയെന്നപേരുള്ള രാജകന്യക. പതി=ഭർത്താവ്. (ഋശ്യശൃംഗൻ)

ശ്ലോകം—൩൩. പാകാരി=ദേവേന്ദ്രൻ. നിലിമ്പലോകം=സ്വർജ്ജനം. ഉർവ്വീകാമുകൻ=ഉർവ്വിയുടെ ഭർത്താവ്. (ദശരഥൻ)

ശ്ലോകം—൩൪. സർവ്വംസഹാ=സർവ്വത്തെയും സഹിക്കുന്നവൾ. (ഭൂമി) നിർവ്വേദഭാരം=വ്യസനഭാരം.

ശ്ലോകം—൧൪. പുലസ്ത്യപൌത്രാദിമദൃപ്തരക്ഷോബലം—പുലസ്ത്യപൌത്രനാ (രാവണനാ)ൽ മദിച്ചവരായുള്ള ദൃപ്തരക്ഷസ്സുകളുടെ ബലം=പരാക്രമം (സൈന്യം) വിലോലതല്പേശ്വരൻ=വിലോലതല്പ ന (സപ്പങ്ങളു)ടെ ഈശ്വരൻ (അനന്തൻ) വരാഹപുരസ്സരം ...റിഷ്ഠിപ്പാൻ.

ശ്ലോകം—൧൫. കർമ്മങ്ങൾ—യാഗാദിസൽകർമ്മങ്ങൾ. ധർമ്മങ്ങൾ=അഹിംസ, സത്യം, മുതലായവ. ശർമ്മവിനാ—സുഖമില്ലാതെ. വിക്കിറ്റീർ=ചൈത്യാലയം, പൂജാദികൾ, മുതലായിരിക്കുന്ന ... ദിഗ്ഗജങ്ങൾ.

ശ്ലോകം—൧൬. ദ്വിപാകം—ദ്വാപരൻ.

ശ്ലോകം—൧൭. ബറ്റ്രറ്റിഹിത—ബറ്റ്രറ്റീഹിയെന്നു പറഞ്ഞുള്ള അവസരം. ബറ്റ്രറ്റീഹി=അന്യപദാർത്ഥപ്രധാനമായുള്ളത്. ബറ്റ്രറ്റീഹിസമാസം കൊണ്ടു ... =ലോകത്തെ...... ബറ്റ്രറ്റീഹിയായി, പറഞ്ഞുള്ള അവസര ... ബറ്റ്രറ്റീഹി സമാസമാക്കിത്തീർക്കുന്നു. ഭൂമിയിൽ ... നിലിക്കുന്ന ധർമ്മം, ... ത്തെ ലോകം ... ക്കുന്നതെന്നും താല്പര്യം.

ശ്ലോകം—൧൮. ... —... പെട്ടിട്ടുള്ള ... ത്തിന്. ... —... അന്... തെക്കൊടുത്തസമയത്ത്.

ശ്ലോകം—൧൯. നീലാകന്ദരൻ=നില(ഭൂമി)യുടെ ഭർത്താവു (മഹാവിഷ്ണു.)

ശ്ലോകം—൨൦. ബാലാർക്കകോടിപ്രഭ—കോടിബാലസൂര്യന്മാരുടെ ശോഭയുള്ളത്. കിരീടജ്വാലാവലാപം—കിരീടത്തിന്റെ ജ്വാലയുടെ കൂട്ടം. ജ്വാല—പ്രകാശം. ധൈരുക—വഹിക്കുക.

ശ്ലോകം—൨൧. ദിവ്യഗന്ധം—മാലയുടെ വാസന. ബോധി... വഹിച്ചു. ഊർമ്മി—തിരമാല...... ഊർമ്മികളാൽ ... മാല്യഗന്ധത്തെ വഹിച്ചും, ... കാററു് ... ങ്ങളോടു കൂടിയതെന്നു് ഭാവം.

ശ്ലോകം—൨൨. സഹസ്രപത്രോദ്ഭവൻ=സഹസ്രപത്രത്തിൽ (താമരയിൽ)നിന്ന് ഉത്ഭവിച്ചവൻ (ബ്രഹ്മാവു്.) മഹാസമാജം=വലിയസംഘം. പൂരിതദിക്പുരം=പുറവും ... അദൃശ്യൻ=കാണപ്പെടാത്തവൻ. മഹാത്മാക്കൾ—പത...

നാമൻ (പരമാത്മാവു എന്നു് താല്പര്യം).

ശ്ലോകം—൯൨. പയഃപയോധി=പാലാഴി. ഉന്നിദ്രധവളിമം=അധികമായ വെണ്മ. കടാക്ഷിച്ചു=കടക്കണ്ണുകൊണ്ടുനോക്കി. ഗർവ്വം=മേൽപ്പറയാൻ പോകുന്നതുപോലെ.

ശ്ലോകം—൯൩. ഹേദേവിമധ!=അല്ലയോലക്ഷ്മീദേവി: വിണ്ണവർനായകൻ=ദേവേന്ദ്രൻ. യുഷ്മൽഗേഹേ=നിങ്ങളുടെഗൃഹത്തിൽ...ആപത്തിങ്കൽ മാത്രമേ സേവിക്കയൊള്ളു എന്നു് വ്യംഗ്യാർത്ഥം.

ശ്ലോകം—൯൪. പ്രമോദിക്ക=ആഹ്ലാദിക്ക നില്വൊലോകം. ലോകർ. സ്മേരാസ്യൻ=സ്മേരമായിരിക്കുന്ന ആസ്യത്തോടുകൂടിയവൻ. സ്മേരം=പുഞ്ചിരിയോടുകൂടിയതു്. ആസ്യം=മുഖം..., അന്തഃസന്തോഷത്തെ വ്യക്തമാക്കാതെയും, ആനനത്താൽ മുകുളിതമായും, കൺപോളകളെയും പുരികങ്ങളെയും, സ്ഫുരിപ്പിച്ചും ഇരിക്കുന്നതു്. (ശ്ലോകം) അപരിച്ഛിന്നവിസ്താരമാനന്ദമേദുരം സ്ഫുരൽ ഭ്രൂകപോലം യൽതൽസ്മേരമിതികഥ്യതെ.

ശ്ലോകം—൯൫. മഞ്ജുലസിദ്ധി=മഞ്ജുളങ്ങളുടെ (നന്മക) ഉടെ സിദ്ധി. സിദ്ധിക്ക്—ലാഭത്തിന്നു്. ഇതു്=ഇവിടം......മഹാന്മാരുടെ മാഹാത്മ്യംകൊണ്ടു് ദൂരെയിരിക്കുന്ന അത്ഭുതങ്ങൾക്കുപോലും നാശമില്ലെന്നർത്ഥം.

ശ്ലോകം—൯൬. ...ശ്യം=ലേശമില്ലാം. പിച്ഛുനൻ=ദുർജ്ജനങ്ങൾ. അമൃതം=ദിവ്യം (മോക്ഷം)......നല്ലവരുടെ സംബന്ധം ദുർബുദ്ധികൾക്കും ഉപകാരിയായിരിക്കുമെന്നു് താല്പര്യം.

ശ്ലോകം—൯൭. പ്രകൃഷ്ടൻ=വലിയ ഉൽകൃഷ്ടത്തോടുകൂടിയവൻ. നികൃഷ്ടം=നിന്ദ്യം. ഗ്രാസരൂപം=നരസിംഹാകൃതിയെന്നതാല്പര്യം. പ്രകാശമെന്ന്യം=പരിഭ്രംശാവം.

ശ്ലോകം—൯൮. ഉല്കണ്ഠിതൻ—ഉല്കണ്ഠയോടു കൂടിയവൻ. ഉല്കണ്ഠ=അതിമോഹം...കിട്ടാത്തവസ്തുവിൽ അതിയായ ആശയും തന്നിമിത്തമനസ്സിനുണ്ടാവുന്നവ്യാകുലതയും, ശരീരത്തിന്നു് അസ്വാസ്ഥ്യവും, ചേർന്നഅവസ്ഥ. (ശ്ലോകം) കാലക്ഷേപമസഹമാനതയാ ഉല്കണ്ഠോച്യതേ ലക്ഷിതാരാമതാപത്വരാമനോസ്മേദ്ധാഃ. നിസ്തുലങ്ങൾ=ഏറ്റവും ദുഷ്ടൻ. ശത്രുവില്ലാത്തവനെന്നും.

ശ്ലോകം—൱. ആചാരവിദ്വേഷികൾ=ആചാരങ്ങളെ(വർണ്ണാശ്രമാചാരങ്ങളെ) ദ്വേഷിക്കുന്നവർ. ആചാര്യൻ=ഉപദേഷ്ടാവു്. നിശാചരേന്ദ്രൻ=രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠൻ. (രാവണൻ) ദുഃപ്രാപ്യംകാണുന്നതും. നീചപ്രവൃത്തി=നിന്ദ്യമായവ്യാപാരം. ഇതു്—ലോക-

ലിയുഗമെന്നുംകൂടി ഗ്രന്ഥകാരന്റെവിവക്ഷ-അർത്ഥാന്തരന്യാസം.

ശ്ലോകം—൫൨. അയോധനം=യുദ്ധം. ദശാസ്യൻ=രാവണൻ. ആയാസം=തളർച്ച. അശ്രയഹീനന്മാർ=ആശ്രയമില്ലാത്തവർ. ആശ്രയം=രക്ഷിതാവു്. ദേവന്മാർ എന്നും. പായുംപോരന്മാർ=പായുന്ന (പേടിച്ചോടുന്ന) പരന്മാർ. (ശത്രുക്കൾ) ശരണം=രക്ഷിതാവിനെ. പാർപ്പിടം എന്നും......രാവണനോടുയുദ്ധത്തിന്നു് എതിർക്കുന്നശത്രുക്കളെ സർവ്വസാധാരണം അടക്കി കൊല്ലാതെ വിടുകയില്ലെന്നും, കാലമേഘത്തിന്റെ മഹത്വംകൊണ്ടു് രാവണനെക്കുറിച്ചു് ഭയം അധികം ഇല്ലാത്തസ്ഥലം യമരാജധാനിമാത്രമെ, ഉള്ളുഎന്നും താല്പര്യം.

ശ്ലോകം—൫൩. ആത്തരോഷം=കോപത്തോടുകൂടിയവണ്ണം. ഇന്ദ്രൻ=ദേവേന്ദ്രൻ. ഉപേന്ദ്രൻ=വിഷ്ണു.....(വജ്രായുധത്തെ ചുഴികച്ചു, എന്നുള്ളതുകൊണ്ടു) ഇന്ദ്രൻ ആദ്യം രാവണനെ ജയിക്കയും, (പെരുത്ത കണ്ണീരിൽ, എന്നുള്ള അദ്ധ്യാഹാരകൊണ്ടു്) ഒടുവിൽതോററു് സഹസ്രാക്ഷങ്ങളിൽനിന്നും ധാരാളം ഒഴുകുന്ന കണ്ണുനീർ പൊഴിക്കയും ചെയ്തു എന്നും (ഉപേന്ദ്ര! എന്നുള്ള സംബോധനകൊണ്ടു്) വിഷ്ണുഭഗവാനും അതുപോലെ കഷ്ണനോളംപോലും കഷ്ടതവ്യമല്ലെന്നും ഭാവ [illegible] ള്ള സന്ധികൊണ്ടു് ശ്ലോകത്തിന്റെ വൃത്തതയുള്ള [illegible] ന്നു.

ശ്ലോകം—൫൪. ലങ്കേശപുത്രൻ=ലങ്കേശ (രാവണ)ന്റെമകൻ, (മേഘനാദൻ) ഇന്ദ്രനെജയിച്ചതിൽപിന്നെ "ഇന്ദ്രജിത്തു്" എന്നുപേരുണ്ടു്. ആതങ്കം=ദുഃഖം. വലാന്തകൻ=വലനെന്ന അസുരന്റെ അന്തകനായുള്ളവൻ (ദേവേന്ദ്രൻ) സംക്രന്ദനത്വം=സംക്രന്ദനനായുള്ള എന്നുള്ള അവസ്ഥ. (നിലവിളിക്കുന്നവൻ) സംപ്രാപ്യമായൊള്ളു=ലഭിച്ചൊള്ളു.....കൂടി അവഹാനനെ ബോധനേചെയ്തി ധാത്വർത്ഥം.

ശ്ലോകം—൫൫. അന്നം=ചോറു്, കഴമ്പു്=[illegible]. ആമിഷം=ഇറച്ചി. പചിക്ക=പാകംചെയ്ക. മടുക്ക=പ്രതിഫലം. കൂടാതെ ഭൃത്യന്മാരുമൊപ്പം ചെയ്യു.

ശ്ലോകം—൫൬. നാകിലോകം=ദേവസ്ത്രീജനം. ചട്ടം=കല്പന

ശ്ലോകം—൫൭. സുമങ്ങൾ=പുഷ്പങ്ങൾ. മന്ദാനിലൻ=മന്ദവായു, (ഇളംകാററു്).... ഭൂജനങ്ങളുടെസേവ വൈചിത്ര്യമുള്ളതാണെന്നു ഭാവം.

ശ്ലോകം—൫൮. ആശുഗൻ=വായു. (വേഗത്തിൽ ഗമിക്ക-

നായനാന്മാർ):—സമയംതെറ്റിയാൽ ശിക്ഷയുണ്ടെന്ന താല്പൎയ്യം.

ശ്ലോകം—൩൧. അരു=ദോഷം. സൂൎയ്യേന്ദുഗോളങ്ങൾ=സൂൎയ്യചന്ദ്രന്മാരുടെ ഗോളങ്ങൾ. കലാശം=അവസാനം.

ശ്ലോകം—൩൨. വാഗ്വൈഭവം=വാക്സാമൎത്ഥ്യം. പങ്ക്തിമുഖാരി=പങ്ക്തിമുഖൻ എന്നുള്ള അരി. പങ്ക്തിമുഖൻ=പത്തുമുഖമുള്ളവൻ.

ശ്ലോകം—൩൩. വക്തവ്യം=പറയേണ്ടതു്. കൎത്തവ്യം=ചെയ്യേണ്ടതു്.

ശ്ലോകം—൩൪. കാരുണ്യഗുണാംബുരാശി = കരുണയാകുന്ന ഗുണത്തിന് അംബുരാശി (ഇരിപ്പിടം).

ശ്ലോകം—൩൫. മുരാന്തകൻ=മഹാവിഷ്ണു. ദീനജനാനുകമ്പി=ദീനന്മാരായിരിക്കുന്ന ജനങ്ങളിൽ കൃപയുള്ളവൻ. മഹാത്മാക്കൾ=അല്പമായിട്ടു ...... മഹാനുഭാവന്മാർ മിതഭാഷികളെന്ന ഭാവം.

ശ്ലോകം—൩൬. പങ്ക്തിരഥക്ഷിതിക്ഷിത്തനൂജൻ=പങ്ക്തിരഥൻ (ദശരഥൻ) എന്നുള്ള ക്ഷിതി ക്ഷിത്തി (രാജാവി)ന്റെ തനൂജൻ (പുത്രൻ). കൌണപർ=രാക്ഷസന്മാർ (ശവംതിന്നികൾ). കവിശ്വർ=അസുരന്മാർ.

ശ്ലോകം—൩൭. ദേവകദംബം=ദേവസമൂഹം.

ശ്ലോകം—൩൮. പീതാംബരൻ=മഞ്ഞപ്പട്ടുടുത്തവൻ (മഹാവിഷ്ണു). നിജം=തങ്ങളുടേതു്. നിവാസം=വാസസ്ഥലം.

ശ്ലോകം—൩൯. വിരിഞ്ചി=ബ്രഹ്മാവു്. ദേവൌഘം=ദേവസമൂഹം. ഉദിക്ക=ഉണ്ടാകുക.

ശ്ലോകം—൪൦. ഉത്താരം=സഹായം, (ഉത്ത+ആരം).

ശ്ലോകം—൪൧. നാകേശൻ=നാകത്തിന്റെ (സ്വൎഗ്ഗത്തിന്റെ) ഈശൻ (നാഥൻ)=ദേവേന്ദ്രൻ. സുരസംഹതി=ദേവസമൂഹം.

ശ്ലോകം—൪൨. ജഗൽപ്രാണൻ=ജഗത്തുകൾക്കു് (ലോകങ്ങൾക്കു്) പ്രാണൻ (വായു) ശിഷ്ടന്മാർ=ഉത്തമന്മാർ. പ്രതിദിനം=ദിവസംതോറും......ഉയരുന്ന എന്നുള്ള വിശേഷണം കൊണ്ടു് എതിൎത്തു യുദ്ധം ചെയ്താൽ, ശത്രുവിന്റെ പകുതി കയ്യൂക്കു്, ബാലികൊന്നുമെന്നും, യോഗ്യന്മാൎക്കു് ഒന്നായ, എന്നുള്ളതുകൊണ്ടു് ആദിത്യശിഷ്യനായ ഹനൂമാൻ ശാസ്ത്രങ്ങളിൽ നിപുണനെന്നും, ജഗൽപ്രാണനെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു്, ബാലനാൎദ്ദിനനായിട്ടു്, അ-

ത്മനാശത്തിന്ന് തയ്യാറായ സീതയെ ആശ്വസിപ്പിക്കത്തക്കവ-ണ്ണമാണ്, ഭാവം. (൧൩-ാം സർഗ്ഗം ൩൪-ാം ശ്ലോകം നോക്കുക.)

രാമചന്ദ്രവിലാസം.

രണ്ടാം സർഗ്ഗം നോട്ട്.

ശ്ലോകം—൧. സത്തമൻ=ഏറ്റവും ഉത്തമൻ. പുത്രകാമയജ്ഞാന്തം=പുത്രകാമ(പുത്രകാമേഷ്ടി) എന്നുള്ള യജ്ഞ (യാഗ) ത്തിന്റെ അവസാനം. യാജകകുതുകം=യാജകന്മാരുടെ (യാഗംകഴിക്കുന്നവരുടെ) സന്തോഷം.

ശ്ലോകം—൨. അച്യുതാംശം=അച്യുതന്റെ അംശം. അതിമാത്രഭദ്രം=ഏറ്റവും ഭദ്രമായുള്ളത്.

ശ്ലോകം—൩. തനയാർത്ഥി=തനയന്മാ(പുത്രന്മാ)രെ അർത്ഥിക്കുന്നവൻ.

ശ്ലോകം—൪. ഗഗനം=മാനം. അമരാധിപൻ=ദേവേന്ദ്രൻ.

ശ്ലോകം—൫. രാജവര്യസുതൻ=രാജശ്രേഷ്ഠന്റെ പുത്രൻ. പ്രപഞ്ചജനകൻ=പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ (ലോകത്തിന്റെ) പിതാവ്.

ശ്ലോകം—൬. ഇളംപ്രഭ=കാലത്തെവെയിൽ. നഭസ്സ്=ആകാശം. കതിരവൻ=സൂര്യൻ.

ശ്ലോകം—൭. ഉജ്ജ്വലദ്യുതി=വലിയദ്യുതി. തിളങ്ങും=പ്രസിദ്ധിപ്പെട്ടക. മാഗധി=സുമിത്ര.

ശ്ലോകം—൮. സപത്നിമാർ=കൂട്ടുഭാര്യമാർ. അവൾ=സുമിത്ര. മത്തദന്തി=മദിച്ച ആന. ഗണ്ഡഭിത്തിയുഗളം=ഗണ്ഡഭിത്തികളുടെ (കവിൾത്തടങ്ങളുടെ) യുഗളം (രണ്ട്.)

ശ്ലോകം—൯. സൽപ്രജാർത്ഥം=നല്ലപ്രജക (സന്താനങ്ങ)ൾക്കവേണ്ടി. (നാട്ടുകാർക്കുഗുണത്തിനവേണ്ടിയെന്നും) അമരാംശജന്മം=അമരാംശം(ദേവാംശം)കൊണ്ടുണ്ടായത്. (വിഷ്ണുവിന്റെ അംശമെന്നു താല്പര്യം.) ചാരുനീരം=ചാരുവായിരിക്കുന്ന(മനോഹരമായിരിക്കുന്ന)നീരിനെ(വെള്ളത്തെ) അത്യാതപം=അത്യുഷ്ണമുള്ളപ്പോൾ. ഭാനൂനാഡികൾ=സൂര്യന്റെ കതിരുകൾ......അതു-

യ് എന്നുള്ള സൂത്രത്തിന്റെ കഥിതകൾ വെള്ളത്തെ ധരിക്കുന്നതു-പോലെ അവർ ഗർഭം ധരിച്ചു എന്നു താല്പര്യം. സൂര്യരശ്മികളി-ൽ ഒന്നൊന്നും ജലാംശത്തെ ഗ്രഹിക്കുന്നതായാണെന്ന് തെളിയിച്ചി-രിക്കുന്നു.

ശ്ലോകം—൫൧. രാജമഹിഷി=രാജാവിന്റെ ഭാര്യ. പാ-കം=മൂപ്പ്.

ശ്ലോകം—൫൨. വിളറി=വെളുത്തു. അംബുകം=കതിരവൻ. പൊതി=കുടം. ശാലി=നെല്ല്.

ശ്ലോകം—൫൩. അച്യുതൻകല=അച്യുതന്റെ കല. ഉച്ച-ലിക്ക=പ്രസരിക്ക. കളായകാന്തി=കളായത്തിന്റെ (കായാമ്പൂവി-ന്റെ) കാന്തി (ശോഭ)

ശ്ലോകം—൫൪. താഴുക=കുറയുക. തരളായതാക്ഷിമാർ=തര-ളമായും (ഇളകിയതായും) ആയത(നീണ്ടതു്)മായുമിരിക്കുന്ന അ-ക്ഷി (കണ്ണു)കളോടുകൂടിയവർ. ഇന്ധനസാധനങ്ങൾ=മറുപലഹാ-രങ്ങൾ.

ശ്ലോകം—൫൫. കുമ്പ=വയറു. നതാംഗിമാർ=സുന്ദരിമാർ. അദനം=ഭക്ഷണം.

ശ്ലോകം—൫൬. ഗ്ലാനി=വാട്ടം

ശ്ലോകം—൫൭. തമാലനിറം=പച്ചനിറം. ചിത്തവൃത്തി=മനസ്സിന്റെ വ്യാപാരം.

ശ്ലോകം—൬൧. മുകിൽ=മേഘം.

ശ്ലോകം—൬൨. നാകലോകനദി=നാകലോകത്തിലെ ഉ-ള്ള നദി (ആകാശഗംഗ) അംഗമദ്ധ്യം=അംഗമത്തിന്റെ(ശരീര-ത്തിന്റെ) മദ്ധ്യം. ബ്രഹ്മചാരികൾ=സർവസംഗപരിത്യാഗിക-ൾ. ഏഴുപേർ=(സപ്തർഷികൾ) സപദി=അപ്പോൾ.

ശ്ലോകം—൬൩. മൊഴിഞ്ഞു=പറഞ്ഞു.

ശ്ലോകം—൬൪. ശഷ്പഭുക്തി=പുല്ലുതിന്നുന്ന ശീലം.

ശ്ലോകം—൬൫. ചാന്ദ്രമാസം=ചന്ദ്രന്റെ ഗതികൊണ്ടു വ-ന്ന മാസം. നവകം=ഒൻപതു്. കൈകേയി=കൈകേയന്റെ മകൾ (മഹാവിഷ്ണു) ഇനി ആറു ശ്ലോകംകൊണ്ടു രാമാവതാരസമയത്തുള്ള അവസ്ഥകളെ പറയുന്നു.

ശ്ലോകം—൬൬. തുംഗസ്ഥേ=ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രപ്രകാരം ഗ്ര-ഹങ്ങൾക്കു പറയപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഉച്ചസ്ഥാനം. പൊചരം=ഗ്രഹം. ഭേദം=മാദ്ധ്യമികമുള്ള കഷ്ടത. എഴിൽ=ഏഴാമത്തേതു്, മംഗലൻ=

ചൊവ്വ. ജന്മദേശം=ജന്മലഗ്നം. അമൃതാംശു=ചന്ദ്രൻ. അംഗിരസ്സ്=വ്യാഴം. യോഗം=കേസരിയോഗം.

ശ്ലോകം—൨൮. കർമ്മശക്തി=കർമ്മങ്ങൾക്ക് (പ്രവൃത്തികൾക്ക്) ശക്തി. കർമ്മസാക്ഷി=ആദിത്യൻ. കർമ്മഭാവം=പത്താമെടം. ഭൂപസൽക്കർമ്മവൈഭവം=ഭൂപ (ദശരഥ)ന്റെ സൽക്കർമ്മങ്ങളുടെ (യാഗാദികളുടെ) മാഹാത്മ്യം.

ശ്ലോകം—൨൯. സൂര്യവാരം=ഞായറാഴ്ച. അദിതിദൈവത്യ-മാനതാരം=പുണർതം, ഈ നക്ഷത്രത്തിന് ദേവത അദിതിയാകുന്നു. ശ്രീമന്മഹിഷിമാർ=ശ്രീമാൻ (രാജാവി)ന്റെ മഹിഷിമാർ (പട്ടമഹിഷിമാർ). മൂത്തവൾ=മുമ്പെയുള്ളവൾ (കൌസല്യ), അമന്ദായാസം =പ്രസവവേദന.

ശ്ലോകം—൩൦. കൊണ്ട്=വഹിച്ചിട്ട്. സമാനൻ=മാനത്തോടുകൂടിയവൻ. (സമാനൻ എന്ന പേരോടു കൂടിയവനെന്നും) അലഞ്ഞു=ചുററിത്തിരിഞ്ഞു. സൂതികാഗേഹം=ഈററില്ലം...... സമാനവായുവിന്റെ ശക്തിയാൽ പ്രസവിക്കുന്നു എന്നു താല്പര്യം.

ശ്ലോകം—൩൧. കമലാപ്തകാമുകൻ=കമലങ്ങൾക്കിഷ്ടനായിരിക്കുന്ന, കാമുകൻ; (സൂര്യൻ). ഒളി=ശോഭ. വംശവത്സലത=വംശത്തോടുള്ള വാത്സല്യം.

ശ്ലോകം—൩൨. കബന്ധം=വെള്ളം, (തലയില്ലാത്തതായ ഒരു വക പ്രേതം.)

ശ്ലോകം—൩൩. രാവിൽ=രാത്രിയിൽ. ഓഷധി=ഔഷധവല്ലി. തമസ്സ്=ഇരുട്ട് (തമോഗുണമെന്നും.)

ശ്ലോകം—൩൪. നിലിമ്പവാഹിനി=ഗംഗ. സൈകതം=മണൽത്തിട്ട.

ശ്ലോകം—൩൫. ഭുവനൈകരമ്യം=ഭുവനങ്ങളിൽ (ലോകത്തിൽ) വെച്ച് ഏററവും മംഗളമായുള്ളതു.

ശ്ലോകം—൩൬. ലക്ഷ്മി=ഐശ്വര്യം.

ശ്ലോകം—൩൭. അരിഘ്നൻ=ശത്രുഘ്നൻ. അംഗജാതർ=പുത്രന്മാർ.

ശ്ലോകം—൩൯. ദ്യോവ്=സ്വർഗ്ഗം. മരുത്=വാതം. വ്യഥ=വ്യസനം. മംഗളം=സുഖം.

ശ്ലോകം—൪൦. ഭജവർ=ഭിക്ഷാപാലന്മാർ. കരസ്തു=ഭജിപ്പിക്ക. അച്യുതൻ=മഹാവിഷ്ണു.

ശ്ലോകം—൪൧. മകുടം=കിരീടം. കൈതവം=വ്യാജം. ആ-

ഇക്ഷ്വാകവംശകക്ഷ്യ=ഇക്ഷ്വാകന്മാരുടെ (രാജാക്കന്മാരുടെ) കുലക- ക്ഷ്യ (വംശകക്ഷ്യ)

ശ്ലോകം — ൬൭. തൂര്യഘോഷം=തമ്പേറ്. നാന്ദി=അത്യ- ന്തമംഗളാചരണം.

ശ്ലോകം — ൬൮. ജാതകർമ്മാദികം=ജാതകർമ്മം മുതലായത്. ആദരം=ശ്രമം. മുദ്=സന്തോഷം (ആനന്ദം) ധാത്രികൾ=വളർ- ത്തമ്മമാർ.

ശ്ലോകം — ൬൯. വാഗീശ്വരസുതൻ=ബ്രഹ്മാവിന്റെ പു- ത്രൻ. വേദ്യവിദ്യകം=അറിയേണ്ടുന്ന വിദ്യകൾ.

ശ്ലോകം — ൭൦. സൈന്ധവം=സമം. ഹവിസ്സ്=ഹോമദ്ര- വ്യം. സഹായം=സഹായത്തോടുകൂടിയത്.

ശ്ലോകം — ൭൧. രഘുവിൻകുലം=രഘുരാജാവിന്റെ വം- ശം. നന്ദനെ=ദേവേന്ദ്രന്റെ ഉദ്യാനത്തിങ്കൽ.

ശ്ലോകം — ൭൨. സാമ്രാജ്യം=കൂട്ടുകെട്ട്. അപൂർവമായി=പ്രാ- പിച്ചു.

ശ്ലോകം — ൭൩. ശുക്ലപക്ഷ=കൃഷ്ണപക്ഷങ്ങൾ.

ശ്ലോകം — ൭൪. നാലുവർഗ്ഗം=ധർമ്മം, അർത്ഥം, കാമം, മോ- ക്ഷം.

ശ്ലോകം — ൭൫. ആത്മശുദ്ധി=ശരീരശുദ്ധി. ആത്മകൃ- ത്യം=തങ്ങളുടെ അനുഷ്ഠാനങ്ങൾ.

ശ്ലോകം — ൭൬. പ്രാഹ്ണവേള=പകലിന്റെ ആദ്യത്തെ ആറുനാഴിക. മന്ത്രിബന്ധുസുതന്മാർ=മറ്റുള്ള ബന്ധുജന- ങ്ങളോടു കൂടിയവർ.

ശ്ലോകം — ൭൭. വയസ്യർ=സമപ്രായക്കാർ.

ശ്ലോകം — ൭൮. പ്രശ്രയം=വിനയം. സുഗുണാനുരൂപം= നല്ല ഗുണങ്ങൾക്ക് (നല്ലഗുണങ്ങൾക്ക്) തുല്യമായുള്ളത് (ഭൂഷണ- മണി). അതിതരാം=ഏറ്റവും.

ശ്ലോകം — ൭൯. പലാശശ്രേണി=രാക്ഷസക്കൂട്ടം, (പട്ടാളത്തിൻ കൂട്ടം). സമിത്ത്=ചമത. യുഗായമാനം=യുഗമാകുന്ന അളവ്, (യാഗം). ത്രേതാഗ്നിത്രയം=മൂന്ന് അഗ്നികൾ:—ദക്ഷിണാഗ്നി, ഗാർഹ- പത്യാഗ്നി, ആഹവനീയാഗ്നി. ചിതാഗ്നി=ചിതയാകുന്ന (പാരമ്പ- ര്യമാകുന്ന) അഗ്നി. കോസലമഹാരണി=കോസലമാകുന്ന മഹാ- രണി, (യാഗാഗ്നി കടഞ്ഞെടുക്കുന്നതിനുള്ള സാധനം).

ശ്ലോകം — ൮൦. നിശാചരപ്രകരമനോജ്ഞാഗ്നി=രാക്ഷസ-

വരുന്നതെ അനുഗ്രഹമാകുന്ന ദീപം. ദിശാമുഖം=ദിക്കുകളുടെ മുഖം. കുശാസനം=കുശിന്റെ (കൃമിയുടെ) ശാസനം (രക്ഷ്) കുശകൊണ്ടുള്ള ആസനമെന്നും,

ശ്ലോകം—൭൭. തണ്ട്=അഹങ്കാരം. ചതുരുപായം=നാലുപായങ്ങൾ:—സാമം, ദാനം, ഭേദം, ദണ്ഡം. നീതി=ന്യായം.

രണ്ടാം സർഗ്ഗം സമാപ്തം.

മൂന്നാം സർഗ്ഗം

ശ്ലോകം—൧. പ്രശമിതാഗ്നിദയാർത്തി=പ്രശമിതമാ (അടങ്ങി) യിരിക്കുന്നാഗ്നിദയത്തുള്ളലെ (മനസ്സിലെ) ആർത്തിയോട് (വ്യസനത്തോട്) കൂടിയവൻ. ആത്മമന്ദിരം=തന്റെ ഭവനം. കൗശികസുതൻ=വിശ്വാമിത്രൻ.

ശ്ലോകം—൨. അധിഗതം=പ്രാപ്തം. ബ്രഹ്മവൈഭവം=ഋഷിയുടെ (സിദ്ധിയുടെ) മാഹാത്മ്യം;—ക്ഷത്രിയനായിരുന്ന വിശ്വാമിത്രന് തപസ്സിനാൽ കിട്ടിയ ബ്രാഹ്മണ്യം എന്നു താല്പര്യം. വിധുനികടം=ചന്ദ്രന്റെ സമീപം.

ശ്ലോകം—൩. കലിതവിവിധസർഗ്ഗഭേദൻ=ചെയ്യപ്പെട്ടതായിരിക്കുന്ന പലപ്രകാരത്തിലുള്ള സൃഷ്ടിവിശേഷങ്ങളോട് (അത്ഭുതങ്ങളോടു) കൂടിയവൻ. ശ്ലഥചലിതമനോരഥവ്രജൻ=ശാന്തിക്കപ്പെട്ട മനോരഥങ്ങളുടെ ചരിത്ര (ചരിത്രപ്രകാരമുള്ള വൃത്ത)ങ്ങളോടു കൂടിയവൻ.

ശ്ലോകം—൪. കൊടിപ്രദീപ്തശരാളി=വലിയ നിന്ദകളെക്കൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നവൻ. യോഗി=വിശ്വാമിത്രൻ,

ശ്ലോകം—൫. പരമദീർഘതപോനിധാനം=ഏററവും വലുതായിരിക്കുന്ന തപസ്സുകൾക്ക് ഇരിപ്പിടമായുള്ളവൻ. അദൃഷ്ടയോഗം=ജന്മാന്തരത്തിലുള്ള ഭാഗ്യം.

ശ്ലോകം—൬. അമലമതികൾ=നിർമ്മല മനസ്സോടുകൂടിയവർ. വികാരം=മനോവികാരം, (കാമക്രോധാദികൾ എന്നു താല്പര്യം) വൈഭവം=സംസാരസുഖം, (വിഷയാദികൾ എന്നു താല്പര്യം) സമത=സമഭാവന. യമികൾ=അടക്കമുള്ളവർ. (യോഗികൾ)

ശ്ലോകം—൭. അപരിമിതതപോബലം=നിസ്സീമമായിരിക്കുന്ന

ന്ന തപസ്സ്വതി. സപരിജനസമേതർ-മക്കളുടെ ശിഷ്യന്മാരൊ-ടുകൂടിയവർ. അപരിപുരാതർ-നശിക്കപ്പെട്ട ശത്രുസമൂഹത്തൊടു-കൂടിയവർ. (ശത്രൂപദ്രവമില്ലാത്തവരെന്നു താല്പര്യം)

ശ്ലോകം—൩൯. ഉദവസിതം=ഭവനം.

ശ്ലോകം—൪൧. അല്പം=ചുരുക്കം......രാജകല്പനയ്ക്കു എ-ന്നും തടവില്ലെന്ന ഭാവം.

ശ്ലോകം—൪൨. അനാശ്വാസിതം=അനുഭവിപ്പാനിടയായതു. അജസുതൻ=അജനെന്ന രാജാവിന്റെ പുത്രൻ (ദശരഥൻ)...... വലിയ അളുകളായിരുന്നാലും ദുഃഖങ്ങൾ അവൎക്കും ഇടകല-ൎന്നിരിക്കുമെന്നു താല്പര്യം.

ശ്ലോകം—൪൩. പാതയവൻ=രാജാവു്,......പ്രജകളുടെ യോഗക്ഷേമങ്ങളന്വേഷിപ്പാൻ രാജാവിനു ന്യായമായ കപ്പംകൊ-ടുപ്പാൻ പ്രജകൾക്കും കടമയുണ്ടെന്നു താല്പര്യം.

ശ്ലോകം—൪൪. സുരപിതൃനികര പ്രസാദസിദ്ധി=ദേവസം-ഘത്തിന്റെയും പിതൃസംഘത്തിന്റെയും അനുഗ്രഹലാഭം. അ-ഭം=വേഗം.

ശ്ലോകം—൪൫. ദധിഘൃതപലലാദ്യന്നതൃപ്തി=തൈരുനെയ്യും മാംസഭോജനത്തിന്റെയും തൃപ്തി.

ശ്ലോകം—൪൬. ആജ്യതൎപ്പണം=ആജ്യം (നെയ്യ്) കൊണ്ടു-ള്ള തൎപ്പണം, (ആഹുതി). അജാധവാകം=... ശുചി=അഗ്നി. (ശുദ്ധി). സംകചിതഗ്രൂതാശനം=അണഞ്ഞിരിക്കുന്ന അഗ്നിയോടു-കൂടിയതു്.

ശ്ലോകം—൪൭. മദാനലൻ=വലിയ അഗ്നി. അസൃക്പ്രകര-പ്രവാഹം=ചോരക്കൂട്ടത്തിന്റെ പ്രവാഹം. തരളഹൃദയർ=ഇളകി-യിരിക്കുന്ന മനസ്സോടുകൂടിയവർ.

ശ്ലോകം—൪൮. കുമതികൾ=ദുർബ്ബുദ്ധികൾ. സലക്ഷണം=ലക്ഷണത്തോടുകൂടി.

ശ്ലോകം—൪൯. ശ്രുതിപഥം=കൎണ്ണകരോരം.

ശ്ലോകം—൫൦. ദിനകരകുലദേശികൻ=സൂൎയ്യവംശത്തി-ന്റെ ഗുരു. നിഗ്രഹം=ഏററവും രഹസ്യം.

ശ്ലോകം—൫൧. നാഗികലാപതി=അനന്തൻ. രിപുനികര കൃതാന്തൻ=ശത്രുസമൂഹത്തിനു കാലൻ (ശത്രുഘ്നൻ)

ശ്ലോകം—൫൨. ത്രിഭുവനജനയിത്രി=ത്രിഭുവന (മൂന്നുലോ-കങ്ങളുടെ ജനയിത്രി, (ജനിപ്പിക്കുന്നവൾ) അമ്മ. മായാദേവ

തി=ലക്ഷ്മി. അവനി=ഭൂമി, (സീതഭൂമിയിൽ നിന്നാണല്ലൊ ജനകന്റെ പുത്രിയായിട്ടു ഉണ്ടായത്) അവർ=സീതാരാമന്മാർ.

ശ്ലോകം—൨൭. സുതവാൻ=ഗോത്രപുത്രൻ.

ശ്ലോകം—൨൮. മതി=ബുദ്ധി. ധൃതി=ധൈര്യം.

ശ്ലോകം—൨൯. ...വധിയായവർ=അവധിയില്ലാത്ത വിഷയങ്ങളിൽ (സുഖാദിമവഴങ്ങളിൽ)നിന്നും വിരക്ത (വേർപെട്ടവ)ൾ സിദ്ധന്മാരെന്നതാല്പര്യം. ഇതരയോഗമായ...യോഗങ്ങളുടെ (കർമ്മയോഗം, ജ്ഞാനയോഗം മുതലായവ.) ബലം (ശക്തി) ഗമ്യൻ=ഗമിപ്പാൻയോഗ്യൻ. (അന്തര്യാമിയായ) പരമപുരുഷൻ=പരമ (ഉൽകൃഷ്ട) നായിരിക്കുന്ന പുരുഷൻ (പരബ്രഹ്മസ്വരൂപൻ) നിയോഗശക്തി=നിയോഗത്തിന്റെ (കല്പനയിലെങ്കിലും ഏറ്റവും ഉള്ള ധൈര്യാധീനയുടെ) ശക്തി=(പ്രഭാവം) ....മഹാനന്മാരാൽ അചഞ്ചല്യമായിട്ട് കണ്ടില്ലെന്നഭാവം,

ശ്ലോകം—൩൦. ചതുരത=സാമർത്ഥ്യം.

ശ്ലോകം—൩൧. ഇട=അന്തരം. മദ്ധ്യപഥം=വഴിമദ്ധ്യത്തിൽ.

ശ്ലോകം—൩൨. പുറമേ=ചിരന്നായും. അംഗസംഗതം=അംഗമെന്നസംഗതമ (പോരാ)ട്ടത്തിയത്.

ശ്ലോകം—൩൩ സമ്മോഹനാദി...=സമ്മോഹനം സംയുഗം. (മരണാദി) ...=യോഗത്തിൽ. ദൃഢവൃത്ത്യ=വൃത്രന്റെ ഹത്യ, (നിഗ്രഹം ...ങ്ങൾ). അതി ...കൊണ്ട് അടകയിടെ ചരിത്രത്തെ പറയുന്നു.

ശ്ലോകം—൩൪. കമലഭവൻ=കമലത്തി(ൽ താമരയി)ൽ ഭവൻ (ഉണ്ടായവൻ). പ്രമദം=സന്തോഷം. സുകൃതി=ഒരു ...ൻ. സൂതൻ=രഥമോടിക്കുന്നവൻ.

ശ്ലോകം—൩൫. അവർ=അവരെല്ലാം സൂതനും. അഗസ്ത്യശാപശക്തി= അഗസ്ത്യന്റെ ശാപത്തിന്റെ ബലം. ചരമഗതി=ചരമമായ (ഒടുവിലത്തെ) ഗതി(മരണം). മൈത്രാവരുണികളിരാവരുണന്മാരിൽനിന്ന് ഉണ്ടായവ (അഗസ്ത്യ)ൻ. തത്തനൂജൻ=അവന്റെ (സൂതന്റെ) തനൂജൻ(പുത്രൻ) മരിച്ചതെന്നർത്ഥം.

ശ്ലോകം—൩൬. കലശഭവൻ= കലശത്തിൽ (കുടത്തിൽ) ഭവിച്ചവൻ(അഗസ്ത്യൻ). ...ലോകങ്ങളായവം. അയുതകലിയുഗവികൃതം...ത്തം (പതിനായിരം) കഴിഞ്ഞാൽ (അന-

കൾക്കു)ള്ള വിക്രമം (ബലം). അവമതി=അവമാനം. അത്ര= ഇവിടെ.

ശ്ലോകം — ൧൮. നരയോഗിവൃന്ദമാംസച്ഛവ=നര (മനുഷ്യ)ന്മാരുടെയും യോഗി (മഹർഷി)കളുടെയും, വൃന്ദ (കൂട്ട) ങ്ങളിലെ മാംസത്തിന്റെ ച്ഛവ, (സ്വാദ്). യാതുധാനനാരി=രാക്ഷസി. മനുഷ്യന്റെ. തനു=ശരീരം. പാരാൽ=(മാംസക്കഷണങ്ങൾ ഇല്ലാത്ത) ഉണങ്ങിയ ശരീരം. അഭിരുചി=താല്പര്യം. ഇയിക്കം=ചാകാതിരിക്കെ.

ശ്ലോകം — ൧൯. അയി!=അല്ലയോ. നിശമയ=കേട്ടാലും.

ശ്ലോകം — ൨൦. കൗശികൻ=വിശ്വാമിത്രൻ. യാത്രി=ഇതി. മന്ഥര=മന്ഥരയെന്നൊരു രാക്ഷസസ്ത്രീ. വ്രതം=പാതിവ്രത്യം. ഉഴക്കുക=തെറ്റുക. അന്തം=അവസാനം (വധം) ഹരി=ദേവേന്ദ്രൻ. (മഹാവിഷ്ണു) പരശുരാമൻ എന്നും. അനുല്പക=ചെയ്യു.

ശ്ലോകം — ൨൧. വധു=സ്ത്രീ. ആത്തധൈര്യം=ആത്തം(ലബ്ധം) ആയിരിക്കുന്ന ധൈര്യത്തോടുകൂടെവണ്ണം. വിധുരത=വിധുര(മനോവികാരമുള്ളവ)നായി എന്നുള്ള അവസ്ഥ. അനന്തരം=അനന്തരം......മഹാന്മാരായവരുടെ മാർഗ്ഗത്തെ അവലംബിക്കുകയാണെന്ന് താല്പര്യം.

ശ്ലോകം — ൨൨. ... ലഘുതരം=വേഗത്തിൽ. സുകേതുപുത്രി=സുകേതുവിന്റെ പുത്രി (താടക). പക=വിരോധം. ഏറ്റി=ഏറ്റവും. ...രാത്രി=പിശാചിന്റെ ശബ്ദം. ഇഷൽ=ദുഃഖം.

ശ്ലോകം — ൨൩. ഉത്തമവേഗശക്തി=ഉത്തമവേഗത്തിന്റെ (ഇടകളുടെ)ശക്തി. ചുഴലി=ചുഴലിക്കാറ്റ്. ചിത=ശ്മശാനഭൂമി.

ശ്ലോകം — ൨൪. ചുഴലെ=ചുറ്റും.

ശ്ലോകം — ൨൫. അരുണിമ=ചുവപ്പ്. കചങ്ങൾ=തലമുടികൾ. ഘനപടലം=മേഘക്കൂട്ടം. വാനിൽ=ആകാശത്തിൽ. പിതൃവനം=ശ്മശാനഭൂമി. പിശാചപ്രതികൃതി=പിശാചത്തിന്റെ പ്രതിച്ഛായ. കരാളദംഷ്ട്രാ=കരാളങ്ങ(ഉന്നതങ്ങ)ളായും ഭയങ്കരങ്ങളായും ഇരിക്കുന്ന ദംഷ്ട്ര (ദന്തർ) കളോടുകൂടിയവൾ.

ശ്ലോകം — ൨൬. അതിരൗദ്രവേഷം=ഏറ്റവും ഉഗ്രമായിരിക്കുന്ന ആകൃതി, രയം=വേഗം. കകുൽസ്ഥവംശദീപൻ=കകുൽസ്ഥൻ എന്ന രാജാവിന്റെ കുലത്തിൽ പ്രകാശിക്കുന്നവൻ. (ശ്രീരാമൻ) വനിത=സ്ത്രീ. വധം=വധങ്ങൾ. സായകം=അസ്ത്രം.

ശ്ലോകം — ൨൭. ശമനൻ=കാലൻ... ഇതുവരെ രാവണാ-

യംകൊണ്ടു്. രാക്ഷസകുലവധത്തിന് ശക്തിയില്ലാതിരുന്ന കാലൻ ഇപ്പോൾ ശ്രീരാമന്റെ സഹായത്തോടുകൂടെ അതിനാരംഭിച്ചു. എന്നുതാല്പര്യം.

ശ്ലോകം—൫൯. ഉരസി=മാറിടത്തിൽ......താടകയെ കൊന്നതായികേട്ടിട്ടു് രാവണനും ഭയം ഉണ്ടായി എന്നു് ഭാവം.

ശ്ലോകം—൬൦. നിശിചരി=രാക്ഷസി. രാത്രിയിൽനടക്കുന്നവൾ (അഭിസാരിക) എന്നും. രാമമന്മഥശസ്ത്രം=രാമനാകുന്ന മന്മഥ (ചോരനെയ മഥനംചെയ്യുന്നവ)ന്റെ അസ്ത്രം(ശരം) രാമ(മനോഹര)നായിരിക്കുന്ന മന്മഥ (കാമദേവ)ന്റെ എന്നും. നെഞ്ചിൽ=മാറിൽ,മനസ്സിൽഎന്നു്. ആർത്തി=വേദന. ഉടലടിമുടി=ആപാദചൂഡം. രക്തചന്ദനം=രക്തം (ചോര) ആകുന്ന ചന്ദനം, (ചുവന്ന ചന്ദനം) എന്നും, ജീവിതേശഗേഹം=ജീവിതേശന്റെ (കാലന്റെ ഇഷ്ടനായകന്റെ എന്നും) ഗേഹം(ഭവനം).

ശ്ലോകം—൬൧. അനുപമ=തുല്യമില്ലാത്തതു്. അവദാ=അദരവു്.

ശ്ലോകം—൬൨. ഋഷി=വിശ്വാമിത്രൻ. ദേഹാലംകൃതം=ദേഹത്തിന്റെ അലങ്കാരം (ഭൂഷണം).

ശ്ലോകം—൬൩. [illegible]=ആദിത്യചന്ദ്രന്മാർ. ദിവാനിശം=പകലുമിരവും. [illegible]=തങ്ങളുടെ കാന്തി(ശോഭ)കളുടെ [illegible] (വെളുപ്പു്).

ശ്ലോകം—൬൪. നിഗമം=വേദം. മഖക്രിയ=യാഗപ്രവൃത്തി. സ്രുവങ്ങൾ=യാഗപാത്രങ്ങൾ.

ശ്ലോകം—൬൫. ജവം=വേഗം. ലക്ഷ്മണാഗ്രജന്മാ=ശ്രീരാമൻ. കരം=കയ്യു്. ഇഷുധി=ആവനാഴി. നിശാചരോത്കരം=രാക്ഷസക്കൂട്ടം.

ശ്ലോകം—൬൬. കേവലം=മാത്രം. ഉന്നം=ലാക്കു്. ഗരുത്മാൻ=ഗരുഡൻ. ഭുജംഗമം=ഫണി. ......സമന്മാരോടു മാത്രമേ മത്സരിക്കാവൂ എന്നു് ഭാവം.

ശ്ലോകം—൬൭. സുന്ദജൻ=മാരീചൻ.

ശ്ലോകം—൬൮. ഇന്ദ്രജാലശക്തി=ഇന്ദ്രജാലത്തിന്റെ (മായയുടെ)ശക്തി (ബല)പത്രി=അസ്ത്രം. പതത്രികൾ=പക്ഷികൾ.

ശ്ലോകം—൬൯. കലാപവിനിമയം=കലാപത്തിന്റെ (തൂവലിന്റെ) വിനിമയം (മാററം), ചലാചലത്വബന്ധയോഗ്യർ=ചലാചലത്വത്തെ (അനങ്ങൽ)കൊണ്ടുള്ള ബന്ധത്തിനു (യോഗയുക്തിയെ) വഹി-

ഷ്ഠാൻ തക്കവർ. പലാശദണ്ഡിനഃ—പലാശംകൊണ്ടുള്ള (ബ്രഹ്മ-
കൊണ്ടുള്ളയഷ്ടിയെ) ഏന്തുന്നവർ. ഖദിരമാരെ (രക്ഷസ്സുകളാ-
രെ) ഖണ്ഡിക്കുക ശീലമുള്ളവരെന്നും, ...(ഉപനയനസമയത്തി-
ൽ ബ്രാഹ്മണകുമാരന്ന് ബ്രഹ്മകൊണ്ടുള്ളയഷ്ടിയും ക്ഷത്രിയന്ന് ഖ-
ദിരത്തിൽകൊണ്ടുള്ളയഷ്ടിയും മറ്റ് വേണമെന്ന്. പ്രകൃതത്തിൽ ക്ഷ-
ത്രിയരാകയാൽ ഗുണദോഷസമ്പാദനം മനുഷ്യർക്ക് സംഗതം
പോലെയിരിക്കുമെന്ന് ഭാവം).

ശ്ലോകം—൯൭. അന്തരായം=വിഘ്നം. നിർവഹിക്ക=സമാ-
പിപ്പിക്ക.

ശ്ലോകം—൯൮. [illegible] നി=ഒളു......ഫലപ്രാപ്തി=കർ-
ത്ത അനുഭവിച്ചിരിക്കെ.

ശ്ലോകം—൯൯. [illegible]=കിഴിവാശത്രുക്കളെ മാനവും.
വാചകം=(ബ്രാഹ്മണാക്കരികിൽ പറഞ്ഞുള്ള) മന്ത്രങ്ങളും വില്ല്.

ശ്ലോകം—൧൦൦. [illegible]=വഴികൃത്യത്തിൽ. ഋഷിയെ-
തന്നെ സംബോധിച്ചുള്ള്.

ശ്ലോകം—൧൦൧. [illegible]

ശ്ലോകം—൧൦൨. ഏനശിവിരതാ [illegible] അക്ഷിതപുരു-
ഷനു.

ശ്ലോകം—൧൦൩. ഒരുവിടം=ഒരാ [illegible]

ശ്ലോകം—൧൦൪. കഴിവാൻ=മരു. [illegible] ചക്രവാളങ്ങളും.

ശ്ലോകം—൧൦൫. ശാഖമാധി=ഉടക്കാലും, വിശക്കുമുള്ള-
വർ. ചൂളിപ്പുരക്കിതിമൊരാൾ=ചൂളിയെന്ന കലഹിയുടെ സുത
(മകൻ) ആയ കിതിമൊരാൾ— (ബ്രഹ്മാക്കൻ എന്ന [illegible].

ശ്ലോകം—൧൦൬. പൂർവദിക്കുപ്രാപ്തിയുള്ള=പൂർവ [illegible]
(കിഴക്കോട്ടാകുന്ന) പുരുഷി (മതമന്ത്രി)യുടെ മിത(വി [illegible]
മയ) രൂപം. [illegible]=മക്കിൽ. നിയതമാം=പതിവുപോലെയുള്ള
കർമ്മങ്ങൾ. സ്വാതന്ത്ര്യം=[illegible]. അനുഷ്ഠിക്ക=പ്രാപിക്ക.

ശ്ലോകം—൧൦൭. കനകഗിരിവരൻ=മഹാമേരു. ഗുപിലമ-
ല=ഹിമവാൻ. മഹീഭൃത്പുത്രന്മാരും=മഹീധരൻ [illegible] (പരി-
ക്രമം.)

ശ്ലോകം—൧൦൮. ഗുരുൻ=പാദസേവകൻ. മഹാത്മാ=മതഗ-
ഹഷി.

ശ്ലോകം—൧൦൯. സമ്മതനാം=സംസാരപീഡകൻ (വി-
ശേഷകന്മഗുണപുഷ്പങ്ങൾകൊണ്ടു ഏതാനുഭവം നിൽക്കുന്നു)

ശ്ലോകം—൩൯. വിഖ്യാതസരിത്ത്=ഗംഗ. വിശാലപുരം=വിശാലയെന്നപേരുള്ള പട്ടണം.

ശ്ലോകം—൪൦. അഹിവരശയനൻ=അഹിവര (അനന്ത) ൻെറ മേൽ ശയിക്കുന്നവൻ. (മഹാവിഷ്ണു) അരാതിസഞ്ചയം=അരാതികളുടെ (ശത്രുക്കളുടെ) കൂട്ടം.

ശ്ലോകം—൪൧. ദൈത്യമാതാവ്=ദിതി. പതി=കാശ്യപൻ.

ശ്ലോകം—൪൨. കശ്യപവാക്യം=കശ്യപൻ പറഞ്ഞപ്രകാരമുള്ള.

ശ്ലോകം—൪൩. [illegible]ഷ്ട പണി=ദാസ്യപ്രവൃത്തി. മട്ടൊഴി=

[illegible]. അശനി[illegible]ധൻ=അശനിയെ (വജ്രായു-

[illegible]

ശ്ലോക[illegible] [illegible]ർഭത്തിലുള്ള കുട്ടിയുടെ മാം-

[illegible]

സമാജം=സകലമനുഷ്യർ. അധിശ്യ-

[illegible]

ശയൻ=വിശാലയെന്ന മാതാവ്, ദൈത്യ-

[illegible]കിൽ ജനിച്ചവൻ.

[illegible]ചാതുര്യം=സല്ലാപം.

[illegible]ഴിച്ചു കുട്ടി. കലോചിതകൃ-

ത്യ് [illegible]ചിതമായപ്രവൃത്തികൾ. മ-

[illegible]ങ്ങളും (ഗ്രാമങ്ങളും) വനങ്ങ (കാ-

[illegible]ളും.)

[illegible]വി=വേട്ടയാൾ.

[illegible]വൻ=ദേവേന്ദ്രൻ. ചേപ്പൂ=സഹായ-

[illegible]വം=അഹല്യ.

[illegible]വൻ=ഭർത്താവ്. കനകശങ്ങൾ=ദുരിതങ്ങൾ. വിന്യസിക്ക=വയ്ക്കുക. ശില=കല്ല്.

ശ്ലോകം—൪൮. ചരണപ്രയോഗശക്തി=മഹസ്സി (തേജസ്സുണ്ണ്-ന്തി) ൻെറ പ്രഭാവം (ഫലസ്സ്) കൊണ്ടുള്ളതോ. ഹരി=ദേവേന്ദ്രൻ. വിരൂപ=വികൃതരൂപ (രൂപമില്ലാത്തവൾ). ഹരിചരണരജ-പ്രയോഗശക്തി=ഹരിയുടെ (ശ്രീരാമൻെറ) ചരണങ്ങളുടെ (കാലി) ൽ ഉള്ള രജസ്സ് (പൊടി) കളുടെ പ്രയോഗം (ചേരുവായിടെ) ത്തിൻെറ ബലം. സുരുചിരവേഷ=വളരെ മനോഹരമായിരിക്കുന്ന-രൂപം.

ശ്ലോകം—൪൯. [illegible] അശേഷമില്ലാത്ത.

ശ്ലോകം—ഘൻ. പൃമാത്ത്—ലക്ഷ്മി. നിരീക്ഷിച്ചു—കണ്ടു. സീമാഹീനം—അതിരില്ലാതെ. രാമാവൃന്ദം—സ്ത്രീവൃന്ദം. രാമാദേശം—രാമന്റെകല്പന.

മൂന്നാംസൎഗ്ഗം വ്യാഖ്യാനം
സമാപ്തം.

കേരള സാഹിത്യ
അക്കാദമി